

ဇိတ်ကုသိုလ်အနုပညာ

h. ay
7th Apr
2013.

ဒေါက်တာသန်းထွန်း
စာတမ်းနှင့်ဆောင်းပါး
၁၈ စောင်

စာတမ်းနှင့်ဆောင်းပါး ၁၈ စောင်၊ ဒေါက်တာသန်းထွန်း
မျက်နှာဖုံးပန်းချီ - မုတ်သုန်
စာမျက်နှာ ၃၈၈ မျက်နှာ၊ ၁၄ × ၅ စင်တီမီတာ ၂၁ စင်တီမီတာ

ထုတ်ဝေသူ - ဦးစန်းဦး၊ စိတ်ကူးချိုချိုစာပေ(၀၀၅၃၈)၊ ၈၅၊ ၁၆၄လမ်း၊ တာမွေ၊ ရန်ကုန်။
ပုံနှိပ်သူ - ဒေါ်ဝင်းမာ၊ စိတ်ကူးချိုချိုပုံနှိပ်တိုက်(၀၀၄၁၂)၊ ၁၁၇၉၊ မစိုးရိမ်လမ်း၊ ရန်ကင်း။
၂၀၁၇၊ ဩဂုတ်လ၊ ပထမအကြိမ်၊ အုပ်ရေ ၅၀၀၊
ရောင်းချေး ၅ ၅ ၀ ၀ ကျပ်

စိတ်ကူးချိုချိုစာအုပ်

စာတမ်းနှင့်ဆောင်းပါး
၁၀ စောင်
ဒေါက်တာသန်းထွန်း

မာတိကာ

၁။	ဗမာနိုင်ငံ ကျောက်ခေတ်သမိုင်း	၁
၂။	လူ့စံနှင့်မြန်မာရာဇဝင်	၁၈
၃။	ရှေးမွန်ကျောက်စာပါ သမိုင်းအထောက်အထားများ	၃၆
၄။	အဝခေတ် ကျောက်စာပါ သမိုင်းအထောက်အထားများ	၇၄
၅။	ပုဂံခေတ်တရားဥပဒေ	၉၃
၆။	ရှေးမြန်မာတို့ ကျောက်ပြားမှာ ရေးထွင်းခဲ့တဲ့ဒီဇိုင်း	၁၁၉
၇။	History of Burma, A.D. 1000-1300	၁၅၈
၈။	မြန်မာနိုင်ငံ စိုက်ပျိုးရေး (အေဒီ ၁၀၀၀-၁၃၀၀)	၁၈၈
၉။	မြန်မာနိုင်ငံဆိုင်ရာ ဗုဒ္ဓအနုပညာနဲ့ ဗိသုကာလက်ရာ	၁၉၆
၁၀။	မြန်မာအနုပညာနဲ့ ဗိသုကာပညာသမိုင်း	၂၂၉
၁၁။	မဟာကဿပဂိုဏ်း	၂၄၆
၁၂။	မြန်မာနိုင်ငံရောက် ဗြာဟ္မဏနတ်မင်းကြီးများ	၂၇၂
၁၃။	သမ္မာကျမ်းနဲ့သမိုင်း	၂၈၀
၁၄။	မန္တလေးမြေပုံများ	၃၀၄
၁၅။	မြန်မာကျမ်းတို့ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာသို့ပြန်ဆို၍ ပုံနှိပ်ထုတ်ဝေခြင်းသမိုင်း	၃၂၄
၁၆။	မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်းကို စတင်တည်ထောင်ပုံ	၃၄၈
၁၇။	မြန်မာနိုင်ငံနှင့် ဆေးပညာ	၃၅၈
၁၈။	သခင်ဋီကာရဲ့ နိုင်ငံရေးဩဇာ	၃၇၃

ဗမာနိုင်ငံ ကျောက်ခေတ်သမိုင်း

ကမ္ဘာမြေနဲ့ ရေ ပိုင်းခြားပေါ်ပေါက်လာပုံတွေ၊ လူဆိုတဲ့သတ္တဝါ ဆင့်ကဲဖြစ်စဉ် အလိုက် ဖြစ်ထွန်းလာပုံတွေ၊ ရာသီဥတု အအေးက အပူ၊ အပူက အအေး တိုးဆုတ်ပုံတွေကို အများသိပြီး ဖြစ်မှာပါပဲ။ ဒါပေမဲ့ လိုမယ်ထင်လို့ အတိုဆုံး အကျဉ်းဆုံး နည်းနည်းတော့ ပြောပါရစေ။

ကျွန်တော်တို့ နေတဲ့ကမ္ဘာဟာ အရင်အနှစ်သန်းပေါင်း လေးထောင့်ငါးရာက အစပြုတည်ရှိခဲ့တာ ဖြစ်မယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ အဲဒီနောက် အရင်အနှစ်သန်းပေါင်းတစ် ထောင်ရောက်မှ သက်နေခေါ်တဲ့ ပင်ငယ်၊ ကောင်ငယ်တွေ ပေါ်ပါတယ်။ ရေနဲ့မြေ ကွဲခြား တာကတော့ ‘ကမ္ဘာပြုလုပ်ရှားမှု’ခေါ်တဲ့ မြေတွင်းဓာတ်တွေရဲ့ တွန်းကန်တာကြောင့် ငလျင် ကြီးတွေ လှုပ်၊ မီးတောင်တွေ ပေါက်ကွဲပြီး ကုန်းတွေ မို့တက်လာတယ်။ တောင်တန်းတွေ၊ မြေပြင်တွေ၊ ချိုင့်ဝှမ်းတွေ ဖြစ်တယ်။ နိမ့်ကျလွန်းသွားလို့ အရင်မြေပြင်ဟာ ရေအိုင်ကမ်း စောက် ဖြစ်တာလည်း ရှိတယ်။ အခု ဟိမဝန္တာတောင်တန်းဟာ တစ်ခါက ပင်လယ်အောက် မှာ ရှိခဲ့ပါတယ်။ ရာသီဥတုကလည်း တစ်ကြိမ်တစ်ခါက သိပ်အေးတယ်။ အခု အာတစ် စက်အတွင်းမှာသာ တစ်ဆယ့်နှစ်ရာသီ ရေခဲပြင် ရှိတယ်။ တစ်ခါက ရေခဲပြင်ဟာ ဥရောပတစ် ဘက်လုံးနီးနီး အာရှအလယ်ပိုင်း အကုန်ထိအောင် ဖုံးနေဖူးပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ရေခဲပြင်ဟာ အခုအခါလို အာတစ်စက်တွင်းကို ပြန်ဆုတ်သွားတဲ့အခါလည်း ရှိပါတယ်။ အအေးအဓိက အခါကို ရေခဲခေတ် ခေါ်တယ်။ နောက် ရေခဲဆုတ်ခေတ် ရောက်တယ်။ ဒီလို အတိုးအဆုတ်

ဟာ ဒီကမ္ဘာမှာ အနည်းဆုံး တစ်ဆယ့်ငါးခါလောက် ဖြစ်ခဲ့ပြီးပါပြီ။ မြောက်ဘက်မှာ အအေးအဓိကကာလရောက်ရင် တောင်ဘက်ဖြစ်တဲ့ ကျွန်တော်တို့ ဗမာနိုင်ငံလို နေရာမှာ မိုးရွာခေတ် ကြုံရတယ်။ မြောက်ဘက်မှာ ရေခဲဆုတ်သွားရင် ဒီမှာ မိုးပါးမယ်ပေါ့။ ရေခဲပြင်ကြီး ကြီးမားလာရင် မြောက်ဘက်မှာ ပင်လယ်ရေလည်း ခဲပြီးကျစ်သွားလို့ ပင်လယ် ရေဟာ အခု ကမ်းပါးထက် ပေ ၃၀၀ လောက် ကျဆင်းနိုင်တယ်။ ဒီတော့ အပင်ပေါက် ပုံ၊ ပေါက်တဲ့အပင်ကို စားသောက်နေရတဲ့ အကောင်တွေ ပျံ့နှံ့ပုံ အခုခေတ်အခါနဲ့ လုံးဝ မတူနိုင်ပါဘူး။ အခုအခါ ကြုံရတဲ့ ရေမြေအနေအထား၊ ရာသီဥတုအနေအထား၊ အပင် အကောင် တည်ရှိပုံတွေဟာ အရင်အနှစ် တစ်သောင်းနှစ်ထောင်က တစ်သောင်းတွင်း ရောက်မှ တဖြည်းဖြည်း ဖြစ်ပေါ်လာပါတယ်။ လူ့ဖြစ်စဉ်ကို ပြောကြစို့ဆိုရင်လည်း အခု လူရဲ့အလောင်းအလျာတွေဟာ အရင်အနှစ် တစ်သန်းကမှ စပါတယ်။ လူစစ်စစ်ဆိုတာ ကတော့ အရင်အနှစ် လေးသောင်းကမှပဲ ရှိတယ်။ လူစစ်စစ် မဖြစ်သေးတဲ့ ရှေးလူဟာ လက်နက် သုံးတတ်ပါတယ်။ အစတော့ သစ်ချောင်း၊ သစ်ချွန်၊ တင်းပုတ်၊ အရိုးကြီးကြီး၊ ချိုကြီးကြီး၊ ခဲကြီးကြီးဟာ သူ့လက်နက်ပါပဲ။ လှီးဖို့ ဖြတ်ဖို့ ခင်းဖို့ကိုတော့ ရေစီးသန်တဲ့ မြစ်ထဲချောင်းထဲက ဒိုးလုံးလိုလို ဖြစ်နေတဲ့ ကျောက်ခဲအပွဲကို ယူကို သုံးပါတယ်။ ကျောက် ဒိုးလက်နက် ခေါ်ပါတယ်။ နောက်တော့ လိုသလို ဒီဒိုးလုံးကိုပဲ ရိုက်ဖွဲပါတယ်။ ဒီလိုရိုက် ဖွဲတတ်တယ်ဆိုရင် ကိုယ် လိုချင်တဲ့အသုံးအတွက် လက်နက်လုပ်တတ်ပြီလို့ ဆိုရပါတယ်။ အဲဒီလို လက်နက်လုပ်တတ်တာကတော့ အရင် အနှစ်ခြောက်သိန်းကပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ရှေးလူတွေ လုပ်ကိုင်သုံးစွဲတဲ့ လက်နက်ဟာ စောစောက ပြောသလို သစ်၊ ဝါး၊ အရိုး၊ ချို ဆိုတာတွေ ရှိပေမဲ့ မပျက်မစီးဘဲ အမြောက်အမြား သက်သေခံ ကျန်ရစ်တာက ကျောက်လက်နက်တွေပဲ ဖြစ်လို့ ကျွန်တော်တို့က ကျောက်ခေတ်လို့ လွယ်လွယ်နာမည် ပေးထားတာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ကျောက်ခေတ်ဟာလည်း အဟောင်း၊ အလယ်၊ အသစ်ရယ် လို့ သုံးကာလ ရှိပါတယ်။ ကမ္ဘာမှာ ကျောက်ခေတ်သက်သေခံ ပစ္စည်းများများ ရှာလို့ရတဲ့ အနောက်အာရှကို မူထားပြီး ကျောက်ခေတ်ဟောင်းဟာ အရင်နှစ်ခြောက်သိန်းက အရင် အနှစ် တစ်သောင်းနှစ်ထောင်ထိလို့ သတ်မှတ်တယ်။ ကျောက်လယ်ကတော့ အရင်အနှစ် တစ်သောင်းနှစ်ထောင်က အရင်အနှစ် ကိုးထောင်အထိပါပဲ။ ကျောက်သစ်ကို အရင်အနှစ် ကိုးထောင်က ငါးထောင်လို့ အသိအမှတ်ပြုထားကြပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ အရှေ့တောင် အာရှမှာတော့ ဒီသတ်မှတ်တဲ့စံချိန်ထက် နောက်ကျမယ်လို့ ယူဆတယ်။ အနည်းဆုံး အနှစ်သုံးထောင်လောက် ကွာခြားမယ်လို့ မှန်းပါတယ်။ ဆိုလိုတာက အနောက်အာရှမှ

ကျောက်ခေတ်သစ်ဟာ အရင်အနှစ် ကိုးထောင်က ငါးထောင်ထိဆိုရင် ကျွန်တော်တို့ ဗမာမြေပြင်မှာ အရင်အနှစ်ခြောက်ထောင်က နှစ်ထောင်ထိပေါ့။ အခုရထားတဲ့ သက်သေ အထောက်အထားတွေက ဒီလိုပိုင်းဖြတ်ဖို့ ရည်ညွှန်းနေပါတယ်။ စောစောက ရာသီဥတု အပြောင်းအလဲကို နည်းနည်းပြန်ပြောစရာ ရှိပါသေးတယ်။ ကမ္ဘာမှာ ရာသီဥတု ပြောင်းတာ ဟာ တစ်ဆယ့်ငါးကြိမ်လောက် ရှိမယ်မှန်းပေမဲ့ ရှေးလူနဲ့ ခုလူတွေနဲ့ ကြုံကြုံကတက လေးကြိမ်ပဲ ရှိတယ်။ ဒီတော့ အဲဒီလေးကြိမ်ကိုပဲ ပထမ၊ ဒုတိယ၊ တတိယနဲ့ စတုတ္ထရေခဲ ခေတ်လို့ ခေါ်လိုက်ကြပါတယ်။ ပထမရေခဲခေတ်ဟာ အရင်အနှစ်ခြောက်သိန်းက ငါး သိန်းငါးသောင်းအထိ၊ ဒုတိယရေခဲခေတ်ဟာ အရင်အနှစ် လေးသိန်းရှစ်သောင်းက လေး သိန်းလေးသောင်းအထိ၊ တတိယရေခဲခေတ်ဟာ အရင်အနှစ် နှစ်သိန်းလေးသောင်းက တစ်သိန်းကိုးသောင်းထိ၊ စတုတ္ထနဲ့ နောက်ဆုံး ရေခဲခေတ်ဟာ အရင်အနှစ် ရှစ်သောင်းက တစ်သောင်းအထိပါပဲ။ ဒုတိယ ရေခဲခေတ်ကုန်တဲ့နောက် အရင်အနှစ် လေးသိန်းကစပြီး ဗမာမြေပြင်မှာ ရှေးလူရှိပါပြီ။

အခု ဗမာနိုင်ငံအတွက် သီခြား ပြောပြချင်ပါတယ်။ ပထမဆုံး ရေမြေတောတောင် ဖြစ်ပေါ်ပုံကို တင်ပြပါရစေ။ ဘူမိဗေဒ ပညာရှင်တွေရဲ့ တွေ့ရှိချက်ကို မူတည်ပြီး ပြောကြရရင် ဗမာမြေပြင်တစ်ခုလုံးဟာ တစ်ခါက (ဆိုပါတော့ အရင်နှစ်သန်းငါးရာက) ပင်လယ်ပြင်ပဲ ရှိပါတယ်။ ကျွန်းရယ်လို့ ရှိမယ့်နေရာဟာ မိုးကုတ်ဝန်းကျင်ပဲ ဖြစ်တယ်။ နောက်တစ်ခါ အရင်အနှစ် သန်းသုံးရာက ဗမာနေရာရဲ့ အနောက်ဘက်ခြမ်းက ကုန်း၊ အရှေ့ဘက်ခြမ်းက ရေဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တစ်ခါ အရင်အနှစ် သန်းပေါင်း တစ်ရာသုံး ဆယ်လောက်ကတော့ အခု ဥတ္တရယဉ်စွန်းလို့ခေါ်တဲ့ နေရာလောက်က (ကသာ ဆိုပါ တော့)ပိုင်းပြီး တောင်ဘက်က ကုန်း၊ မြောက်ဘက်က ရေဖြစ်ပါတယ်။ ဒီနေရာမှာ နည်း နည်းထည့်ပြောချင်တာက ပင်လယ်ရေထဲက မြေပေါ်တယ်ဆိုရင် သာမန်အတွေးမှာ အနည် ထိုင်လို့ နုံးတင်လို့ ဖြစ်မယ်ပေါ့။ အခုပြောတဲ့ မြေရေ ဖြစ်ပုံကတော့ ကမ္ဘာပြုလုပ်ရှားမှု တွေကြောင့်သာ ဖြစ်တယ်။ အဲဒီနောက် အရင်အနှစ် သန်းခုနစ်ဆယ်ကျော်တော့ အခု ဗမာမြေဟာ အားလုံးနီးပါး မြေဖြစ်လာပါပြီ။ ဒါပေမဲ့ တစ်ဖက်က ဒီနေရာမှာ မိုးစွေခေတ် ကြုံလို့ မိုးဟာလည်း အခုထက် အနည်းဆုံး သုံးဆပိုမယ်။ အခု တစ်နှစ်ကို မိုးရေချိန် လက်မ ၂၀၀ ရှာရင် ဟိုတုန်းက လက်မ ၆၀၀ ရှာမယ်ပေါ့။ ဧရာဝတီနဲ့ ချင်းတွင်းနေရာဟာ မြစ်ရိုးလို့ ခေါ်တာထက် ပင်လယ်ကွေ့ကြီးလို့ ခေါ်ရင် ပိုမှန်မယ်။ အရင်အနှစ် သန်းတစ် ဆယ့်ငါးသန်းကတောင် ဧရာဝတီမြစ်ဝက ပင်လယ်ကွေ့ထိပ်ဟာ ပြည်မြို့နေရာအထိ

ရောက်ပြီး စစ်တောင်းမြစ်ဝရဲ့ ပင်လယ်ကွေ့ထိပ်ဟာ ဖြူးမြို့နေရာအထိ ရောက်တယ်လို့ မှန်းဆပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အရင်အနှစ် တစ်သန်းရောက်တဲ့အခါမှာတော့ ဧရာဝတီနဲ့ စစ်တောင်း မြစ်ဝ ပင်လယ်ကမ်းရိုးဟာ အခုကမ်းရိုးထက် တစ်ဆယ့်နှစ်မိုင်လောက်ပဲ တိုမယ်။ တချို့ နေရာမှာတော့ မိုင်နှစ်ဆယ်အထိ တိုမယ် ထင်တယ်။

အခုလို အခြေခံအကြောင်းအချက်တွေကို စိတ်ထဲမှာ မှတ်သားပြီး ဒုတိယရေခဲ ခေတ်နဲ့အပြိုင်ဖြစ်တဲ့ ဒုတိယမိုးစွေခေတ် အကုန်မှာ ပိသေကန်သရေပတ် အမျိုးအစားထဲ မှာပါတဲ့ ရှေးလူတွေဟာ ဧရာဝတီကမ်းပါးမှာ နေကြပါပြီ။ အခု ဧရာဝတီကမ်းပါးကို ပဉ္စမ ကမ်းပါးခေါ်တယ်။ အခု ပြောနေတဲ့ ရှေးလူတွေက ဒုတိယ မိုးစွေခေတ်ကုန်မှ ပေါ်လာတဲ့ ဧရာဝတီ ဒုတိယကမ်းပါးမှာ နေကြမှာမို့ သူတို့ထားခဲ့တဲ့ လက်နက်အကြွင်း အကျန်ကိုရှာရင် ရှမ်းကုန်ပြင်မြင့်ရဲ့ အနောက်စပ်နဲ့ ရခိုင်တောင်ရိုးရဲ့ အရှေ့ခြေဆင်းနေရာ မှာသာ ရှာရပါမယ်။ ဗမာမြေပြင်မှာ တွေ့ရတဲ့ ရှေးလူ ပိသေကန်သရေပတ် အမျိုးအစားကို ဂျာဗားမှာ အခုထက် စောစောတွေ့မယ်။ ပီကင်းမှာ အခုထက် နည်းနည်းနောက်ကျ တွေ့မယ်။ သူတို့သုံးစွဲမယ့် ကျောက်လက်နက်ဟာ အင်မတန် ကြမ်းပါတယ်။ ကျောက်ဒိုး ကို တစ်စ ရိုက်ဖဲ့ပြီး ထက်မြက်တဲ့နှုတ်ခမ်းသားနဲ့ လှီးဖြတ်မယ်ပေါ့။ အခုပဒလင်းဂူထဲမှာ တွေ့ရတဲ့ လက်နက်အများစုဟာ ပန်းလောင်မြစ်ထဲကို စီးဆင်းတဲ့ ရေပုတ်ချောင်းထဲက ဆယ်ယူတဲ့ ကျောက်ဒိုးလုံးတွေကို လုပ်တာပဲ ဖြစ်တယ်။ အခု ရန်ကုန်ကလူက မိတ္ထီလာ၊ မင်းဘူးရောက်ရင် အညာလို့ပဲ ခေါ်တယ်။ ဒါကြောင့် အခုပြောတဲ့ ရှေးလူကို အညာသား လို့ပဲ နာမည်မှည့်ထားကြပြီး သူတို့ နေထိုင်စားသောက်ပုံကို အညာသားခလေ့လို့ ခေါ်ကြ ပါတယ်။ ဂူထဲနေတယ်ဆိုပေမဲ့ ဂူအထဲ အတွင်းကျကျဝင်နေတာမျိုး မဟုတ်ပါဘူး။ ဂူမှာ မြေပြန့်ကလေးလည်း ရှိရမယ်၊ ရေဆင်းခပ်လို့လည်း လွယ်ရမယ်။ ရန်သူ ချဉ်းကပ်လာရင် လည်း ခပ်လှမ်းလှမ်းက မြင်နိုင်မယ်။ ပြီးတော့ မြောက်လေအေးကို ကြောက်လို့ ဂူပေါက် ဟာ တောင်ဘက်လှည့်နေရမယ်။ ပဒလင်းဂူတွေဟာ ဒီအချက်တွေနဲ့ ပြည့်စုံပါတယ်။ ဂူမှာ မီးဖိုပြီး ဒီရှေးလူတွေဟာ နှစ်တွေ သိန်းနဲ့၊ သောင်းနဲ့ချီပြီး နေသွားကြမယ်။ သူတို့ မီးဖိုကပြာဟာ ဒုသုံးလေးပေ ကျစ်ပြီး ကျန်ရစ်တတ်ပါတယ်။ မီးဖိုဘေးမှာ သူတို့သတ်စား တဲ့ သားကောင်ရဲ့အရိုး၊ ချို၊ ခေါင်းခွံ၊ ငါးရိုးဆိုတာမျိုးတွေ တွေ့ရှိနိုင်ပါတယ်။ ဒါတွေကို ကြည့်ပြီး ဘယ်လို သားကောင်၊ ဘယ်လို ငါးကို စားတယ်လို့ စစ်ဆေးသိရှိနိုင်ပါတယ်။ မီးသွေးနဲ့ အရိုးကိုလည်း ကာဗွန်စစ်ဆေးနည်းနဲ့ စစ်လိုက်ရင် အရင်အနှစ် ဘယ်လောက်က စွန့်ပစ်ခဲ့တဲ့ အရိုး၊ အရင်အနှစ် ဘယ်လောက်က လောင်ခဲ့တဲ့ မီးသွေးဆိုပြီး သိပါတယ်။

ပဒလင်းဂူထဲက သားကောင် အရိုးတွေဟာ လူက ယဉ်အောင် မွေးထားတဲ့ အကောင်မျိုးရဲ့ အရိုး မဟုတ်ဘူး။ အရိုင်းကောင်တွေရဲ့အရိုး ဖြစ်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ ဘယ်တုန်းက စားပြီးပစ်ခဲ့တာလဲဆိုတာကို မှန်းဆနိုင်ဖို့ကတော့ ၅ နှိဝင်ဘာ၊ ၁၉၇၀ နေ့က ပြန်ကြာရေး ဌာနထုတ် သတင်းကြေညာချက်မှာ ပါလာပါပြီ။ အရင်အနှစ် တစ်သောင်းတစ်ထောင်က ဖြစ်တယ်။ မီးသွေးဟာ အခုထိ စစ်ရသမျှ အရင်အနှစ် ခြောက်ထောင်နဲ့ ရှစ်ထောင်ကြား ဖြစ်တယ်။ ဒါပေမဲ့ ဘေးက ကာဘွန်ဓာတ်များလို့ ဒီမီးသွေးမှာ ကာဘွန်ဓာတ် လျော့သင့် သလောက်လျော့ မသွားတာ ဖြစ်နိုင်တယ်။ ဆိုလိုတာက ဒီမီးသွေးဟာလည်း အရင်အနှစ် တစ်သောင်းလောက်က ဖြစ်နိုင်တယ်ပေါ့။ စောစောက ပြောခဲ့တဲ့ ကျောက်ခေတ်ကာလ အပိုင်းအခြားတွေကို နည်းနည်း ပြန်ပြောပါရစေ။ အနောက် အာရှဘက်မှာ အရင်အနှစ် တစ်သောင်းနှစ်ထောင်က တစ်သောင်းဟာ ကျောက်ခေတ်ဟောင်းရဲ့ နောက်ဆုံးပိုင်း ဖြစ် တယ်။ ကျွန်တော်တို့ ဗမာမြေမှာတော့ အရင်နှစ်တစ်သောင်းက ရှစ်သောင်းအထိ ကျောက် ခေတ်ဟောင်းပဲ ရှိဦးမယ်။ ပဒလင်းဂူနဲ့ ပတ်သက်ပြီး ဗမာရှေးဟောင်း သုတေသနဌာနရဲ့ ညွှန်ကြားရေးမှူးက စာတမ်း နှစ်ခု ပုံနှိပ်ပြီး ရှိပါတယ်။ တစ်ခုက စပက်ထရမ် (အတွဲ ၂၊ အပိုင်း ၁၊ စာမျက်နှာ ၁၆၂-၆)ထဲမှာပါတယ်။ တစ်ခုက မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနအသင်း ဂျာနယ် (အတွဲ ၅၂၊ အပိုင်း ၁၊ စာမျက်နှာ ၉-၂၃)ထဲမှာ ပါတယ်။ ပြီးတော့ ၅ နှိဝင်ဘာ ၁၉၇၀ က သတင်းထုတ်ပြန်ချက်မှာ အရိုးနဲ့ မီးသွေး ရက်စွဲအဆုံးအဖြတ်ကို သိရတယ်။ ဒါတွေကိုပဲ ကျွန်တော် ဆန်းစစ်ကြည့်တဲ့အခါ ဒီအချက်တွေ ထွက်လာပါတယ်။

ပထမဦးဆုံး ပြောနိုင်တာက အရင်အနှစ် တစ်သောင်းလောက်က ဒီဂူတွေမှာ လူနေသွားတယ်။ အနှစ်တစ်သောင်းပိုင်းက ဖြစ်လို့ ဒီဂူမှာ နေသွားသူတွေဟာ လူစစ်စစ် တော့ ဖြစ်ကြပါပြီ။ ဒါပေမဲ့ ဂူမှာနေတာဟာ ကျောက်ခေတ်သစ်ခလေး မဟုတ်ပါဘူး။

ဒုတိယ ပြောနိုင်တာက ဒီမှာနေသွားသူတွေဟာ လက်နက်လုပ်တတ်တဲ့ ပညာရဲ့ အရင်းအစ ကျောက်ဒိုးကို ဖွဲ့သုံးတဲ့ လက်နက်ကစပြီး တစ်စိတ်တစ်ပိုင်း သွေးယူတဲ့လက် နက်အထိ လုပ်တယ်။ သုံးစွဲတယ်။ ဒါဟာလည်း ကျောက်ခေတ်သစ်ရဲ့ ခလေးမဟုတ်ပါ ဘူး။ ကျောက်ခေတ်သစ်ဆိုတာ လုံးဝပြောင်ချောနေအောင် သွေးယူထားတဲ့လက်နက်ကို သုံးစွဲတဲ့ခလေး ဖြစ်ပါတယ်။ လုံးဝပြောင်ချောအောင် သွေးထားတဲ့ လက်နက်ဆိုလို့ လုံးဝ မတွေ့ရဘူးလို့ပဲ ရှေးဟောင်းသုတေသနဌာနက ရေးတဲ့စာတမ်းတစ်ခုထဲ (စပက်ထရမ်၊ အတွဲ ၂၊ အပိုင်း ၁၊ စာမျက်နှာ ၁၆၄) မှာ ဝန်ခံထားပါတယ်။ ဒီအချက်ကြောင့်လည်း ဒီဂူမှာ နေသွားသူတွေဟာ ကျောက်ခေတ်သစ်လူ မဟုတ်ဘဲ ကျောက်ခေတ်ဟောင်းရဲ့

နောက်ပိုင်းကာလက လူပဲ ဖြစ်ရမယ်လို့ ရည်ညွှန်းတယ်။

တတိယ ပြောနိုင်တာက တစ်ဖက်သွားချထားတဲ့ လက်နက်၊ နှစ်ဖက်သွားချထားတဲ့လက်နက်၊ အပေါက်ဖောက်ထားတဲ့ လက်နက်တွေဟာလည်း ကျောက်ခေတ်သစ် လက်နက်ဖြစ်ဖို့ အင်မတန် ညံ့သေးတယ်လို့ ပြောချင်ပါတယ်။ တစ်ခုထည့် ပြောချင်သေးတာက အကျယ် အလယ်သိမ်ဖြစ်တဲ့ နှစ်ဖက်ကတော့ပုံ ဖောက်ထားတဲ့အပေါက်ပါ ကျောက်တုံးလက်နက်ကို စိုက်ပျိုးရေးမှာသုံးတဲ့ လက်နက်ဖြစ်မယ် ထင်တယ်။ မြေကို မျိုးစေ့ ထည့်ဖို့ ဆွတော့ သစ်သားချွန်းကို ဆောင့်အားကောင်းအောင် ဒီလိုကျောက်တုံး လက်ကိုင် သုံးတယ်လို့ ယူဆချင်တယ်လို့ ရှေးဟောင်း သုတေသနစာတမ်းတစ်ခု (သုတေသနဂျာနယ်၊ အတွဲ ၅၂၊ အပိုင်း ၁ ၊ စာမျက်နှာ ၁၆)က ဆိုပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အဲဒီစာတမ်းမှာပဲ ပတ်ဝန်းကျင်မှာ စိုက်ခင်းလုပ်ဖို့ မြေပြင် မရှိဘူးလို့လည်း ဆက်ရေးထားပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေး လုပ်တယ်ဆိုရင်တော့ အသေအချာ ကျောက်သစ်ပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ဒီအပေါက်ပါတဲ့ ကျောက်တုံးမျိုးကို စိုက်ပျိုးရေးလက်နက် မဟုတ်ဘဲ ကြိုးတပ်ပြီး တိုက်ခိုက်ရေး လက်နက်အဖြစ်နဲ့ သုံးတာကို သိရပါတယ်။ နောက်တစ်ချက် ဆက်ပြောနိုင်စရာ တစ်ခုက အိုးကွဲအနည်းအပါး တွေ့ရတယ်လို့ ဆိုပါတယ်။ အိုးဟာ လက်ထွင်းအိုး၊ စက်ထွင်းအိုးရယ်လို့ ကျောက်ခေတ်သစ်ကျမှပဲ ပေါ်တာ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ အိုးကြမ်းကြမ်းရဲ့ အကွဲအစတွေ့တိုင်း ကျောက်သစ်ကာလကအိုးလို့ ပြောဖို့ အင်မတန်ခက်ပါတယ်။ အခု တောင်သမန်နားက ကျောက်သစ်စခန်းမှာရော၊ ဆားထုံးနားက ကျောက်သစ်စခန်းမှာရော အိုးကွဲတွေ အများကြီးရှိတယ်။ တူးဖော်တဲ့အခါ ကျောက်သစ်ပစ္စည်းလို့ သေချာတဲ့အရာတစ်ခုနဲ့ ပူးတွဲပြီး တစ်ပါတည်း တူးဖော်တွေ့ရှိတာ မဟုတ်ရင် အိုးကွဲသက်သေဟာ အရာမရောက်ပါဘူး။ ဥပမာ ကျောက်ခေတ်သစ် လူသေမြှုပ်တဲ့ အလောင်းကို ရုံတဲ့ အိုးဆိုရင်တော့ ဘာမှသံသယဝင်စရာ မရှိဘူးပေါ့။ အခုရထားတဲ့ မှတ်တမ်းထဲမှာ ဒီလို ခိုင်မာတာ မတွေ့ရပါဘူး။ ဒါကြောင့်လည်း ပဒလင်းဟာ ကျောက်ခေတ်သစ်စခန်းဖြစ်ဖို့ ခဲယဉ်းနေပါတယ်။ အကြိုသမိုင်းပညာရှင်တွေဟာ ကျောက်သစ်ကာလရောက်နေပေမဲ့ အိုးမလုပ်တဲ့လူတွေ တစ်ဖက်က ရှိသလို ကျောက်ဟောင်းကာလကလည်း အိုးလုပ်တတ်တဲ့ လူတွေ ရှိတာကို သိရလို့ အိုးကွဲတွေ့တိုင်း ကျောက်သစ်လူစခန်းလို့ မပိုင်းဖြတ်ကြတော့ပါဘူး။

စတုတ္ထ ပြောနိုင်တာက နံရံပန်းချီကို သုံးသပ်ပြီး ဒီပန်းချီမျိုးဟာ အစာရှာ မုဆိုးတံငါဘဝနဲ့ အသက်မွေးရတဲ့ ကျောက်ခေတ်ဟောင်း နောက်ပိုင်းလူတွေရဲ့ နတ်ကိုးပသ

ပွဲဆိုင်ရာ ဓလေ့ပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒါမျိုးအလားတူရှာရင် ဥရောပ ပြင်သစ်တောင်ပိုင်းနဲ့ စပိန် မြောက်ပိုင်းက တောင်တန်းဂူတွေမှာ လူအရောက်အပေါက်နည်းတဲ့ ဂူတွေထဲမှာမှ အများ ကြီးတွေ့ရမယ်။ အခုမကြာခင်က ထွက်ပေါ်လာတဲ့ အကြံ့သမိုင်းစာအုပ်စာတမ်း အမြောက် အမြားမှာပဲ အဲဒီပန်းချီတွေအကြောင်း တွေ့နိုင်ပါတယ်။ ဟိုနေရာတွေမှာတော့ ဒီလိုနံရံပန်းချီ ဆွဲတဲ့ခေတ်ကို အရင်အနှစ် တစ်သောင်းလေးထောင်လောက်အထိ စောတယ်လို့ သတ်မှတ် ပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ဆီမှာတော့ တစ်ဖက်က အရိုးကြောင့် သတ်မှတ်သိရှိရတဲ့ အချိန်က အရင်အနှစ် တစ်သောင်းတစ်ထောင် ဖြစ်ပါတယ်။ ဒီပန်းချီတွေရဲ့ အထောက်အထား ကြောင့်လည်း ဒီပဒလင်းဂူတွေဟာ ကျောက်ခေတ်သစ်နဲ့ မပတ်သက်ဘူးလို့ ရဲရဲပြောနိုင်စရာ ရှိပါတယ်။ ဒီလို နတ်ကိုးပသပွဲနဲ့ ယှဉ်တွဲပြီး တစ်ဖက်က အမိနတ်သမီးရုပ်တွေကို ထုပြီး ကိုးကွယ်ကြတဲ့ ယုံကြည်မှု ရှိနေပါပြီ။ အခုဒီမှာ ကြုံကြုံကံလို့ အရင်နှစ်ပေါင်းတစ်သောင်း နှစ်ထောင် အထက်က ကိုးကွယ်တဲ့ ဇက်ကိုစလိုဗက်က ဗက်စတောနိုက် နတ်သမီးရုပ်ရဲ့ မူပွားကို ပြထားပါတယ်။ သူနဲ့အလားတူ ဂျာမနီက ဝိလန့်ဒေါ့နတ်သမီး၊ ပြင်သစ်က လေစပူဂျက်နတ်သမီး၊ အနောက်အာရှက ဟစ်လာအမိရုပ်တွေကိုလည်း ကြည့်ပါ။ ဗမာ မြေပြင်မှ အရင် အနှစ်တစ်သောင်းကျော်က ကျောက်ခေတ်နှောင်းလူတွေ ကိုးကွယ်တဲ့ အမိနတ်သမီးရုပ်မျိုးကို နောင်တစ်ခါခါ မတွေ့နိုင်လို့ မပြောနိုင်ဘူး။ လယ်ထဲမှာ ပသတဲ့ ပုန်းမကြည်နတ်သမီးဟာ ဒီသဘောမျိုး ဖြစ်တယ်လို့ ကျွန်တော် ထင်မိတယ်။ ပဒလင်းနဲ့ ပတ်သက်ပြီး နောက်ဆုံးအချုပ် ပြောနိုင်တာကတော့ ကျောက်ခေတ်ဟောင်းရဲ့ နောက်ပိုင်း ကာလက စခန်းတစ်ခုပဲ ဖြစ်တယ်။

ပဒလင်းဂူတွေအကြောင်း ရှေ့လောကြီးပြီး ပြောလာမိတယ်။ ဒီဂူတွေ ဘယ်မှာလဲ ဆိုတာကိုလည်း မပြောမိဘူး။ သိပြီးသားလူတွေလည်း ဒီပရိသတ်ထဲမှာ ရှိမှာပါ။ ဒါပေမဲ့ အလွယ်ပြောရရင် ဒီဂူနှစ်ခုဟာ တောင်ကြီးခရိုင် ရေငံမြို့နယ်၊ ညောင်ကြပ်က ရေပုတ်ကို သွားတဲ့ ဝန်တင်နွားလမ်းပေါ်မှာ ရှိတယ်။ ညောင်ကြပ်က လေးမိုင်၊ ရေပုတ်က တစ်မိုင် ကွာတယ်။ လမ်းထက် သူကပေ ၇၀ လောက်အထက်ကို တက်မှတွေ့မယ်။ ပင်လယ်ရေ မျက်နှာပြင်ထက် ပေ ၁၀၀၀ မြင့်တယ်။ လတ္တီကျု ၂၁°၊ မြောက် လောင်ဂျီတွတ် ၉၆° အရှေ့လောက်မှာပါပဲ။ ပြီးတော့ ပဒလင်းဂူ ဆွေးနွေးချက်ဟာ ကျောက်သစ်ကာလက မဟုတ်ဘဲ ကျောက်ဟောင်းကာလက ဖြစ်တယ်လို့ ပြောချင်လို့ ထည့်ပြောနေမိတာပါ။ တကယ်ဆိုရင် သူတို့က ကျွန်တော့် အယူအဆအတိုင်း ကျောင်းဟောင်းကာလရဲ့ နောက် ပိုင်းက စခန်းမို့ သူ့ထက် အရင်ကျတဲ့နေရာတွေကို ပြောဖို့ လိုပါသေးတယ်။

ဒုတိယ မိုးစွေကာလအကုန်ပိုင်းမှာ ပေါ်ထွန်းတဲ့ အညာခလေးကို အချုပ်အားဖြင့် ပဲကွပ်ခလေးလို့ ခေါ်ပါတယ်။ အနောက်အာရှကတော့ ပုဆိန်ခလေး ဖြစ်တယ်။ အာသံ မဏိပူရကပိုင်းပြီး အရှေ့အာရှနဲ့ အရှေ့တောင် အာရှမှ ထွန်းကားတဲ့ခလေးကို ပဲကွပ်ခလေး လို့ သတ်မှတ်ကြတယ်ဆိုတာ သိကြပြီး ဖြစ်ပါလိမ့်မယ်။ ဒါကို အလွယ်ဆုံးရှင်းရရင် ပုဆိန်ဆိုတာ လက်ကိုင်နဲ့ အသွားတစ်တန်းတည်း နေတယ်။ ပဲကွပ်ကတော့ လက်ကိုင်နဲ့ အသွား ကန့်လန့်နေတယ်။ လက်ထဲမှာ ဆုပ်ကိုင်ထားရင် အသွားဟာ လက်မောင်းရိုးနဲ့ ကန့်လန့်နေမယ်လို့လည်း ယူနိုင်ပါတယ်။ ဗမာမြေက အညာသားနဲ့ တရုတ်ပီကင်းနားက ကျိုထိုယန်ခလေး၊ ဂျပန်က ဂေါင်ဂျန်ယမခလေးတွေဟာ ဆင်တူ ဖြစ်ပါတယ်။ လက်နက် ချင်း ယှဉ်ကြည့်ရင် အနောက်အာရှက လက်နက်တွေလောက် မကောင်းဘူး။ ဒါဟာ ဘာပြုလို့လဲဆိုတော့ လက်နက်လုပ်ရတဲ့ ကျောက်အမျိုးအစားပေါ်မှာ မူတည်ပါတယ်။ ကျောက်လက်နက်လုပ်ဖို့ အကောင်းဆုံးဟာ မီးကပ်ကျောက်ပါပဲ။ ကျွန်တော်တို့ဒေသမှာ ရှားပါတယ်။ ထုံးကျောက်၊ သဲကျောက်၊ မီးတောင်ကျောက်၊ သစ်သားကျောက်တွေပဲ ရှိ တော့ ဟိုကလိုမကောင်းနိုင်ဘူး။ နောက်တစ်ခုထူးတာက ကျောက်ညှို့တဲ့အခါ ကျောက် သွားကို ရှည်ရှည်ကြီးဖြစ်အောင် ကျောက်ဓားရှည်လုပ်လို့ မရဘူး။ ဒီဘက်ဒီနေရာတွေမှာ ကျောက်ခေတ်ဟောင်းက ကျောက်ဓားရှေ့ဆိုတာ လုံးဝမတွေ့ဖူးသေးဘူးပေါ့။ ဒီက မီး တောင်ကျောက်လောက်ကို အကောင်းစားထားပြီး လက်နက်လုပ်ရတော့ စင်းဓားနဲ့ ခြစ်ဓား လောက်ပဲ လုပ်လို့ ကောင်းကောင်းဖြစ်တယ်ဆိုပါတော့။ သစ်သားကျောက်ကို လက်နက် လုပ်ရပြန်တဲ့အခါ မူလသစ်ဘဝတုန်းက သစ်ကြောအစင်းရှိနေတော့ လိုချင်သလို ရိုက်ခွဲလို့ မရဘူး။ အကြောလိုက်ခွဲပြီး လက်နက်လုပ်တဲ့အခါ ပဲကွပ်ဘဲ အကောင်းဆုံးဖြစ်တယ်။ တစ်ဖက်သွားပဲ ဖော်တာများတယ်။ ပြီးတော့ ဗမာမြေမှာ ဟိုအခါကပဲ သစ်နဲ့ဝါးကိုခုတ် တွင် သုံးစွဲကြတယ်လို့ မှန်းဆမိတယ်။ ရှေးလူတွေရဲ့လက်နက်ဟာ သစ်ခုတ်ဖို့လောက်ပဲ အသုံးကျတယ်လို့ မှန်းဆနိုင်ပါတယ်။ အခုဆွေးနွေးခဲ့တဲ့ အညာခလေးဟာ စောစောက ပြောသလို ပဒလင်းက နောက်မီး အဖျားပိုင်းဖြစ်ပြီး အရင်အနှစ် ခုနစ်ထောင်လောက်မှာ ကုန်ဆုံးတယ်လို့ ယူဆစရာ ရှိပါတယ်။

ကျွန်တော်တို့ ဗမာမြေပြင်မှာ ကျောက်လယ်ရယ်လို့ တသီးတခြား သက်သေခံ သိပ်ပြီးရှာမတွေ့သေးပါဘူး။ ခုနက ဆွေးနွေးခဲ့တဲ့ ပဒလင်းဂူတွေမှာပဲ တစ်ပိုင်းတစ်စ သွေး ထားတဲ့ လက်နက်တွေ တွေ့တော့ အဲဒီနေရာမှာ ကျောက်ဟောင်းက အသစ်ကို ကူးတဲ့ ကြားကာလ ဖြစ်နိုင်စရာ ရှိပါတယ်။ ပြီးတော့ ကျောက်လယ်ဆိုတာ အင်မတန်သေးငယ်တဲ့

ကျောက်လက်နက်ကလေးတွေ သုံးတတ်တဲ့သဘော ရှိတယ်။ ကျောက်သစ်စခန်းတွေမှာ ပဲ ဒီလိုသေးငယ်တဲ့ လက်နက်ကလေးတွေကို တွေ့နေရပြန်တော့ ကျောက်လယ်ကာလ ရယ်လို့ သီးခြားမရှိဘဲ ကျောက်သစ်နဲ့ ရောသွားမယ်လို့ ယူဆနိုင်ပါတယ်။ စောစောက ပြောခဲ့တဲ့အတိုင်း ကျွန်တော်တို့ ဗမာမြေမှာ ကျောက်သစ်ဟာ အရင်အနှစ်ခြောက်ထောင် ထက် စောပြီး မပေါ်ထွန်းနိုင်ဘူးလို့ ထင်ပါတယ်။ ဒါပေမဲ့ ထိုင်းဘက်ကရတဲ့ အထောက်အထားတွေကိုကြည့်ရင် အရှေ့တောင်အာရှမှာ ကျောက်သစ်ဟာ အရင်အနှစ် ရှစ်ထောင် ကျော်က စတယ်လို့ ယူဆစရာလည်း ရှိပါသေးတယ်။ ပြီးတော့ ကျောက်သစ်ဟာ ဗမာမြေမှာ ဘယ်တော့လောက်မှာ ကုန်ဆုံးမလဲဆိုရင် အရင်အနှစ် နှစ်ထောင်ဆိုတဲ့ ခရစ်နှစ် ပေါ်ဦးက ကာလပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်ထပ် သက်သေအထောက်အထားတွေ တွေ့လို့ ဒီလိုသတ်မှတ်ထားတဲ့ နှစ်ကာလအပိုင်းအခြားကို ပြင်သင့်ရင်လည်း ပြင်ရမယ်ပေါ့။ ဒါပေမဲ့ အခုအထိ တွေ့ရသမျှ အထောက်အထားကတော့ အရင်နှစ်ခြောက်ထောင်က နှစ်ထောင်ကိုပဲ ရည်ညွှန်းပါတယ်။ ဒီလိုဆိုရင် ကျောက်ခေတ်သစ်ကာလမှာ ဗမာမြေပြင် ဟာလည်း အခုမြေပြင်အတိုင်းလိုပဲ နေမယ်။ ကမ်းရိုးတန်းဟာလည်း အခုကမ်းရိုးတန်း ထက် တချို့နေရာမှာ နှစ်မိုင်သုံးမိုင် တိုနေချင်နေမယ်။ ဒါပေမဲ့ အဲဒီအခါတုန်းက ပင်လယ်ဝ ဟာ ပြည်နဲ့ ဖြူးဖြစ်မယ်လို့ မှန်းဆရင် မမှန်နိုင်တော့ပါဘူး။ ရာသီဥတုကလည်း အခုအတိုင်း၊ ဧရာဝတီမြစ်ကြောင်းကလည်း အခုအတိုင်းလောက်ပဲ ဖြစ်မယ်။ ရာသီဥတုနဲ့ မြေမျက်နှာပြင် နီးစပ်နေပြီဆိုရင် ပေါက်ရောက်တဲ့ သဘာဝအပင်တွေလည်း တူမယ်။ ဒီတော့ အလေ့ကျပေါက်တဲ့ အသီးအနှံကိုစားတဲ့ သားကောင်ဟာလည်း အခုအကောင် တွေနဲ့ အများဆုံးတူညီမယ်။ အများဆုံးဆိုတဲ့စကားကို ဘာပြုလို့ ထည့်ပြောသလဲဆိုတော့ တိရစ္ဆာန်ကို လူက ယဉ်ပါးအောင် မွေးတဲ့အခါ သိပ်သန်စွမ်းပြီး ရိုင်းနေရင် သတ်ပစ်မှာပဲ။ ဒီတော့ လူ့လက်ထဲရောက်ပြီး တာရှည်မွေးလာတဲ့ အကောင်ဟာ ရွေးချယ်ပြီး အဆက်ဆက်မွေးလာတာကြောင့် နည်းနည်းနံ့မယ်၊ ညံ့မယ်။ ကောက်ပင်ကျတော့ တစ်မျိုးစဉ်းစားရ ပြန်တယ်။ ကောင်ပင်မှာ အယဉ်ဖြစ်လာတော့ ပိုကောင်းတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးနဲ့ မွေးမြူရေး ဘယ်ဟာက အရင်လဲဆိုတဲ့ ပြဿနာရှိပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးက လွယ်လို့ အရင်တက်တယ်။ ဒါပေမဲ့ တကယ်ကတော့ အစေ့ကို ရမ်းပက်ထားတာနဲ့ ရေမြေမှန်ရင် ထပေါက်လို့သာ လွယ်တယ်ပြောရတာ အခုထိ ကောင်းကောင်းမတတ်ကြသေးပါဘူး။ စိုက်ပျိုးရေးပညာက ရာသီဥတုသဘော၊ မြေရဲ့သြဇာဓာတ်သဘောတွေ သိပြီး စိုက်တဲ့လူမှာ ပညာတတ်ဖို့ ပို လိုမယ်။ စိုက်ပျိုးပညာကို အသင့်အတင့်တတ်တယ်ဆိုဦးတော့ စိုက်ပျိုးရေးပေါ်စက လူ

တွေ သူတစ်ခုတည်း အားမကိုးဝံ့ကြဘူး။ အခုလို ရာသီဥတု ကြိုတင်ခန့်မှန်းတတ်တယ်။ မြေဩဇာ ထည့်တတ်တယ်။ ပိုးမွှားအဖျက်အဆီးကို သုတ်သင်နိုင်တယ်ဆိုတာတောင် လူတွေ မနိုင်တဲ့သဘာဝရဲ့အန္တရာယ် လေဘေးရေဘေးတွေကြောင့် စိုက်ခင်းတွေ ပျက်နေသေးတော့ စိုက်ခင်းလည်း တစ်ကွက်လုပ်မယ်၊ တိရစ္ဆာန်လည်း တစ်ဖက်မွေးမယ်ဆိုတာ လုပ်ရပါတယ်။ ဒါကြောင့် နေရာတော်တော်များများမှာပဲ စိုက်ပျိုးမွေးမြူရေးဟာ ပြိုင်တူလို တွဲဖက်တွေ့ရှိနေရပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးပြောတော့ နားထောင်နေတဲ့ ပရိသတ်က ဗမာမြေမှာ အဲဒီအခါ ဆန်စိုက်ပြီလားလို့ ချက်ခြင်းမေးချင်မယ်လို့ ကျွန်တော့်စိတ်ထဲက ထင်မိတယ်။ ဒီတော့ ဆန်အကြောင်း နည်းနည်းပြောပါရစေ။ ဆန်ကို အရှေ့တောင်အာရှမှာပဲ အလေ့ကျပေါက်တဲ့ 'ဩရဇစတီဗ'က အယဉ်လုပ်ပြီး စိုက်ခဲ့တာဟာ အရင်နှစ်ငါးထောင် ငါးရာလောက်ကပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒီကမှ တရုတ် ကုလားနိုင်ငံတွေကို ပျံ့နှံ့တယ်လို့ ယူဆကြပါတယ်။ တရုတ်နိုင်ငံက ယန်ရှောင်စုန်ဆိုတဲ့ ကျောက်ခေတ်သစ်စခန်းကို တူးဖော်တော့ ဒီစခန်းဟာ အရင်အနှစ်လေးထောင်က စခန်းဖြစ်တယ်။ လူသေကို မြှုပ်တဲ့အခါ အိုးနဲ့ စားနပ်ရိက္ခာ ထည့်တယ်။ ဆန်မပါဘူး။ ပါနီစုမ်မီလီယစေယမ် ဆိုတဲ့ လူး(Millet) ပဲ ပါတယ်။ တရုတ်တွေဟာ အဲဒီအခါက လူးပဲစားမယ်ပေါ့။ ဗမာမြေပြင်မှာတော့ အရင်အနှစ် ခြောက်ထောင်က စိုက်ပျိုးရေးစပေမဲ့ အနှစ် ငါးထောင်ငါးရာလောက်မှာ ဆန်စိုက်ပျိုးရေး ရှိမယ်။ ပြီးတော့ လက်ကန်သင်းနဲ့ ရေသွင်းပြီး ပျိုးပင်ကို နုတ်ယူပြီး ပြန်စိုက်တဲ့ နည်းကိုတော့ အရင်အနှစ် နှစ်ထောင်ရဲ့နောက်ပိုင်းမှ တတ်ကြတယ်လို့ ယူဆနိုင်ပါတယ်။ ဆန်စိုက်ပျိုးရေးပြောပြီးတဲ့အခါ လူတွေဟာ အာဟာရဖြစ်ဖို့ ဆန်တစ်မျိုးတည်းနဲ့ မဖြစ်တာကို အားလုံးသိပြီးမို့ ဘာတွေထပ်စိုက်ဦးမလဲဆိုတာ ပြောရဦးမယ်။ အာဟာရဓာတ်ထဲမှာ ဆန်က ကာဘိုဟိုက်ဒရိတ်ပဲ ရမယ်။ ပရိုတင်းရဖို့ပဲစားရမယ်။ ဒါကြောင့်ပဲ အမျိုးမျိုးကို စိုက်ပါတယ်။ ရှေးက လူတွေဟာ အခုလို ကာဘိုဟိုက်ဒရိတ်တွေ၊ ပရိုတင်းတွေ၊ ဗိုက်တာမင်တွေ မသိပါဘူး။ ဒါပေမဲ့ သူတို့စားတဲ့ အစာအာဟာရဓာတ် မျှနေတာကို တွေ့ရပါတယ်။ ဒါကတော့ လက်တွေ့စမ်းသပ်ပြီးရတဲ့ အသိပဲ ဖြစ်တယ်။ ဒါစားရင် ခွန်အားဖြစ်တယ်ဆိုတာ စားကြည့်ပြီးတဲ့အခါ သိတဲ့သဘောပေါ့။ ဗမာမြေပြင်က လူတွေဟာ ဆန်မစားရင်ကဘဲ ပဲနဲ့ရင်းနှီးတယ်ဆိုတာကိုတော့ မှတ်ထားကြစေချင်တယ်။ ဆန်ကို အရင် အနှစ်ငါးထောင်ငါးရာကစပြီး စိုက်စားမယ်ဆိုရင် ပဲအမျိုးမျိုးကို အရင်အနှစ် ခြောက်ထောင်ကပဲ စိုက်ပြီးစားနေပါပြီ။ ဒီမှာ ခြွင်းချက်တစ်ခုတော့ ထည့်ပြောချင်ပါတယ်။ မြေပဲနဲ့ ပြောင်းဖူးကတော့ အမေရိကန်က အရင်အနှစ် လေးရာကမှ ယူလာခဲ့တဲ့ မျိုးဖြစ်လို့

ဟိုတုန်းက မရှိပါဘူး။ ဒီလိုပဲ ငရုတ်သီးတောင့်နီနီ၊ အာလူး၊ နာနတ်သီးတွေဟာ မကြာခင်ကမှ စားဖူးကြတာပါ။ ပဲအမျိုးမျိုးအကြောင်းပြောပြီးတော့ ဆီထွက်တဲ့ အသီးတွေစိုက်ကြဦးမယ်ဆိုတာလည်း ပြောဖို့လိုပါတယ်။ ကျွန်တော်တို့ ဗမာမြေပြင်အတွက်တော့ ဆီရဖို့ နှမ်းကိုစိုက်မယ်။ တစ်ဖက်က ကျောက်ဟောင်းနောက်ဆုံးကာလလောက်ကပဲ အိုးပေါ်နေဖြစ်လို့ အိုးတွေခွက်တွေမှာ နှမ်းဆီစစ်စစ်နဲ့ ကြော်လှော်စားကြမယ်လို့ မှန်းဆနိုင်ပါတယ်။ (ဦးလှက ပိန်သွားအောင် ဆန်တွေ၊ ဂျုံတွေ မစားပါနဲ့၊ ဆီကြော်ကို ရှောင်နိုင်သလောက် ကောင်းတယ်၊ အသားပဲ ပြုတ်စားဆိုတော့ သူ သတ်မှတ်ပေးတဲ့စားစရာကို ကျွန်တော်က ကျောက်ခေတ်ဟောင်း စားစရာလို့ ခေါ်ပါတယ်။ မနေနိုင်လို့ နည်းနည်း နည်းနည်း ခိုးပြီး ကျောက်ခေတ်သစ် စားစရာကို စားမိတဲ့အခါ ကျွန်တော်တို့နှစ်ယောက်ဟာ ပြန်ပြန်ပြီး ဝလာပါတယ်) ချည်ထည်အဝတ်ဝတ်ဖို့ ဝါမရှိသေးပါဘူး။ လဲပင်ပဲ စိုက်မယ်။ အစောဆုံး လဲနဲ့ရက်တဲ့ချည်ထည်ကို အရင်နှစ်ပေါင်းခြောက်ထောင်ငါးရာက စပြီး အီဂျစ်က ဖယုမ်ရွာနေရာမှာ တူးဖော်တွေ့ရှိပါတယ်။ အဲဒီ လဲပင်စိုက်တဲ့အလေ့ဟာ ဗမာမြေကိုလည်း ရောက်လာမှာပဲ။ အရင်နှစ်တစ်ထောင်ထိ ဗမာမြေဘက်အကြောင်းရေးတဲ့ တရုတ်မှတ်တမ်းတွေမှာ ဒီနေရာက လူတွေဟာ အကောင်ကလေးတွေ သတ်ရမှာစိုးလို့ ပိုးထည်ကို မဝတ်ဘူး၊ သိုးမွေးထည်လည်း မဝတ်ဘူး၊ လဲကရတဲ့ ချည်အဝတ်ကိုပဲ ဝတ်တယ်လို့ မှတ်တမ်းထားခဲ့ပါတယ်။ ဘူး၊ ဖရုံ၊ သခွားကိုလည်း စိုက်ခင်းတွေပေါ်တဲ့ အရင်အနှစ်ခြောက်ထောင်ကပဲ ပေါ်လာခဲ့မယ်လို့ မှန်းဆပါတယ်။ သံလွင်၊ စပျစ်၊ သစ်တော့၊ လိမ္မော်၊ စွန်ပလွံဆိုတာ တွေကတော့ အခုမှ စားဖူးကြတာပါပဲ။

စိုက်ပျိုးရေးကို ဒါလောက်ပြောရင် အသင့်အတင့် မြင်သာပြီလို ထင်ပါတယ်။ မွေးမြူရေးကို ဆက်ပါရစေ။ အရင်က စားချင်ရင် လိုက်ဖမ်းပြီးမှ စားရတဲ့အကောင်ကို အခု ခြံလှောင်ပြီး မွေးတတ်လာတယ်။ လူနဲ့အတူ အစောဆုံးလာနေတဲ့ တိရစ္ဆာန်ကတော့ ခွေးပါပဲ။ လူသတ်ပြီးစားတဲ့ အသားအကြွင်းအကျန်ကို လွှင့်ပစ်တဲ့အခါ ကောက်စားဖို့ ဇွတ်လာနေတဲ့ အကောင်ပါပဲ။ ပိုးမွှားထဲက ခြင်၊ ယင်၊ ကြမ်းပိုးလိုပေါ့။ ဒါပေမဲ့ သူက ပြန်ပြီး ကျေးဇူးပြုနိုင်တယ်။ အညစ်အကြေးရှင်းတယ်။ သူစိမ်းတစ်ရံဆံ အနားလာရင် ဟောင်ပြီး သတိပေးတယ်။ အမဲလိုက်တော့ လမ်းပြဖြစ်တယ်။ ပျောက်နေတဲ့သားကောင်ကို ရှာပေးနိုင်တယ်။ ဒီတော့ လူက သူ့ကိုနှင်မပစ်တော့ဘူး။ တစ်မျိုးပြောရရင် ခွေးက လူကို မွေးတာပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ သူ လာနေတာကတော့ အရင်အနှစ် တစ်သောင်းလေးရာ နှစ်ဆယ်လောက်ကပါပဲ။ လူက လိုလိုလားလား စပြီးမွေးတဲ့ သားကောင်ထဲမှာ အစောဆုံး

ကတော့ သိုးနဲ့ဆိတ်ပါပဲ။ သူတို့ကလည်း လူစိုက်တဲ့ယာထဲ လယ်ထဲမှာ လာပြီးခိုးစားရင်း လူနဲ့ ဆုံဆည်းရတယ်လို့ ယူဆပါတယ်။ သူတို့စွန့်ပစ်တဲ့ ချေးကလည်း မြေဩဇာဖြစ် တယ်။ တချို့အကောင်က အုပ်လိုက်ဖမ်းပြီး မွေးလို့ မရနိုင်ဘူး။ ဥပမာ ကျားတစ်ကောင်တည်း ကို မွေးရင်ရမယ်။ ကျားအုပ်ကို မွေးလို့ မရနိုင်ဘူး။ ဒီတော့ အကောင်ရဲ့အရင်းခံ သဘောထား နူးညံ့တာပေါ်မှာလည်း တည်ပါတယ်။ သိုး၊ ဆိတ်ကိုမွေးလို့ ရပြီးတဲ့နောက် ဝက်နဲ့ ကျွဲ နွားကို မွေးပါတယ်။ အခုကမ္ဘာအရပ်ရပ်မှာ မွေးတဲ့ဝက်ဟာ အရှေ့တောင်အာရှက ပျံ့နှံ့ တဲ့မျိုးပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ စောစောကပြောခဲ့တဲ့အတိုင်း ကျွဲနွားကတော့ လူကမွေးတဲ့အခါ ပိုသေးပြီး နံလာတယ်။ မြင်းကိုမွေးတာ အင်မတန်နောက်ကျတယ်။ အရင်အနှစ် သုံးထောင် ငါးရာ လောက်ကမှ မွေးလို့ရတယ်။ နွားနို့၊ ဆိတ်နို့ကဖြစ်တဲ့ ထောပတ်၊ မလိုင်၊ ဒိန်ဆိုတာ တွေက အနောက်အာရှမှာ အရင်အနှစ် ငါးထောင်လောက်ကမှ စပြီး သုံးစွဲတယ်။ ဒီဘက် တွေကို အရင်အနှစ် သုံးထောင်လောက်ကမှ သုံးစွဲနည်း ရောက်တယ်။ ကျောက်ခေတ်သစ် ကာလရောက်တဲ့အခါ ဝေးလံတဲ့ နေရာတွေနဲ့ ပစ္စည်းဖလှယ်တာတို့၊ ဓလေ့ထုံးစံဖလှယ်တာ တို့ ရှိပါပြီ။

ဒါကြောင့် လှေသင်္ဘောဟာလည်း ပင်လယ်ကူးဖို့ ခိုင်ခံ့ပြီလို့ သိရပါတယ်။ ပင်လယ်ရပ်ခြား ဆက်သွယ်ရေးပေါ်ပါပြီ။ ဒါပေမဲ့ အနောက်တောင် မုတ်သုံရာသီလေ ညံ့သွားတဲ့ နိုဝင်ဘာက ဧပြီကုန်အထိပဲ ကမ်းက မြှောင်ပြီး သွားလာကြရမယ့်သဘော ဖြစ်ပါတယ်။ လှည်းကို အရင်အနှစ် ငါးထောင်လောက်ကပဲ သုံးမယ်။ အိုးထိန်းစက်နဲ့ ပူလီကဒါထက် နည်းနည်းစောမယ်လို့ မှန်းဆကြပါတယ်။ လှည်းက လမ်းကောင်းဖို့ လိုပါတယ်။ လှည်းမသွားနိုင်တဲ့အခါ ပခုံးထမ်းနဲ့ ဝန်တင်နွားနဲ့ လားပဲသုံးရလိမ့်မယ်။ တကယ်ကတော့ လားဟာ ဝန်တင်ဖို့ မွေးတဲ့အကောင်တွေထဲမှာ အစောဆုံးပါပဲ။ အရင်အနှစ် ခြောက်ထောင်လောက်ကပဲ အရှေ့အာရှမှာ သုံးနေပြီလို့ ဆိုရပါမယ်။ ကျောက်ခေတ်ရဲ့ အရာရောက်တဲ့ နောက်ထပ်တီထွင်မှုတစ်ရပ်ဟာ ရက်ကန်းပဲ ဖြစ်တယ်။ ရက်ကန်း အစက တော့ ကျောက်ခေတ်ဟောင်း မုဆိုးတွေရဲ့ သားငါးဖမ်းတဲ့ ပိုက်ကွန်နဲ့ ပစ္စည်းသယ်တဲ့ ခြင်းတောင်းက စပါတယ်။ အိုးလည်းပဲ ခြင်းတောင်ကို ရွှံ့မံပြီး မီးရှို့တာက စတယ်လို့ ယူကြပါတယ်။ အခုပြောခဲ့တာတွေက ကျောက်ခေတ်သစ်ရဲ့ ထူးခြားတဲ့အင်္ဂါရပ်တွေကို ပြောရင်း ဗမာမြေပြင်မှာ ဒါမျိုးတွေ ဘယ်တော့လောက်က စပေါ်မလဲဆိုတဲ့ ခန့်မှန်းချက် တွေကို တင်ပြတာ ဖြစ်ပါတယ်။ အကြိုသမိုင်းလေ့လာရေးဟာ အခုမှ ဗမာနိုင်ငံအတွက် စလုံးရေးစပဲ ရှိသေးလို့ နောက် ဒါထက်သိပြီး အခုအယူအဆ မှားတာတွေ ရှိသမျှကို

တဖြည်းဖြည်း ပြင်သွားနိုင်လိမ့်မယ်လို့ ယူဆပါတယ်။ ဒီတော့ ပြည်သူလူထု ဝိုင်းဝန်းကူညီပြီး ကျောက်ခေတ်ပစ္စည်းကြွင်းတွေကို ရှာဖွေပေးဖို့ ကျောက်ခေတ်စခန်းတွေလို့ ထင်တဲ့ နေရာတွေရင် သတင်းပေးဖို့ လိုပါတယ်။ အခုအထိ တွေ့ပြီးတဲ့ ဗမာမြေပြင်က ကျောက်ခေတ်သစ်စခန်းတွေကို ပြောပြလိုပါတယ်။

တောင်ဘက်က စပြီးပြောပါရစေ။ တနင်္သာရီ ကမ်းရိုးတန်းမှာ တနင်္သာရီနဲ့ မိုင်သုံးဆယ်ကျော်ကွာတဲ့ သဘော့လိပ်ကြိမ်ချောင်းဆိုတဲ့ နေရာတွေမှာ ခဲတူးတဲ့လုပ်ငန်း ရှိပါတယ်။ ကျောက်လက်နက် ရှာတာ မဟုတ်ဘဲ ခဲတူးရင်း ကျောက်လက်နက် အများအပြားတွေ့လို့ သတင်းရတာနဲ့ ကျွန်တော် ၁၉၆၄ ခုနှစ်က သွားကြည့်ပါတယ်။ အခုဒီမှာ နမူနာတချို့ ပြထားပါတယ်။ အခု သံတူရွင်းနဲ့တူတဲ့ ကျောက်တူရွင်းကြီးတွေ ရတယ်။ အရိုးအတွက် အမင်းတပ်ထားတယ်။ ကျောက်ဆရာတွေက ဒီလက်နက်တွေက ဒေသထွက်ကျောက်ကို လုပ်တာ၊ ဘယ်ကမှ သယ်လာတာ မဟုတ်ဘူးလို့ ပြောတယ်။ အဲဒီအရပ်က တွေ့တာတွေထဲမှာ အရင်ဗမာမြေပြင်မှာ တစ်ခါမှမတွေ့ဖူးသေးတဲ့ တစ်ဖက်ထိပ်မှာ လေးကွက်ကြားအစိတ်တွေပါတဲ့ ကျည်ပွေ့ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါမျိုးကို မလေးဘက်မှာတော့ တွေ့ဖူးပြီးဖြစ်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ မလေးမှာလို သစ်ခေါက်ကို လျှော်ဖြစ်အောင် ရေစိမ်ပြီးထုဖို့ ဖြစ်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ နောက်တစ်မျိုး အသုံးပြုနိုင်တာကတော့ ကောက်ပဲသီးနှံကို အခွံခွာဖို့ လက်ကြိတ်အငယ်ကလေးလည်း ဖြစ်နိုင်ပါတယ်။ ကြိတ်ဆုံတို့၊ ငရုတ်ဆုံတို့ ကျောက်ပြင်တို့ဟာ ကျောက်ခေတ်ကစပြီး ကျွန်တော်တို့ မပစ်နိုင်တဲ့ လူသုံးပစ္စည်းတွေ ဖြစ်ပါတယ်။ နောက်တစ်မျိုးကတော့ စိုက်ပျိုးတဲ့အခါ မြေကိုထွန်ဖို့ ကျောက်ထွန်ကလေးပဲ ဖြစ်ပါတယ်။ ဒါမျိုးလေးလည်း တစ်ခုတည်းပဲ အခုထိတွေ့ရသေးပါတယ်။ တခြားနေရာတွေမှာ သုံးကြမယ်ဖြစ်ပေမဲ့ အခုထိ ဒီတစ်ခုပဲ နမူနာရထားသေးတယ်။ အားလုံးပြောင်ချောနေအောင် သွေးထားတဲ့ ပုဆိန်သွားလို ကျောက်လက်နက်ကိုတော့ လူအများက မိုးကြိုးသွားဆိုပြီး အထင်ကြီးကြပါတယ်။ ရထားတဲ့လူက လေ့လာရေးသမားကို တယ်မပြချင်ဘူး။ မြိတ်မှာ အဲဒီကျောက်လက်နက်မျိုးကို ဆစ်ပြီးစိပ်ပုတီးလုပ်သုံးနေတဲ့လူရဲ့အိမ်မှာ ကျွန်တော် တည်းခဲရပါတယ်။ သူ့မှာရှိတာ မပြတဲ့အပြင် ကျွန်တော် မိုင်သုံးဆယ်ကျော် ကျွတ်ပေါတဲ့တောထဲမှာ ကုန်းကြောင်းလျှောက်ပြီး စုလာတဲ့ ကျောက်လက်နက်တွေတောင် ပုတီးလုပ်ဖို့ လိုချင်သေးသတဲ့။ အဲဒီကြိမ်ချောင်းက ကျောက်လက်နက် တချို့ဟာ မော်လမြိုင် ယဉ်ကျေးမှု ပြတိုက်မှာ ရှိပါတယ်။ အရင်အနှစ် လေးထောင်က ပစ္စည်းဖြစ်နိုင်တယ်လို့ ကျွန်တော် ခန့်မှန်းမိပါတယ်။

အဲဒါထက် မြောက်ဘက်ကို တက်လာတော့ ကျောက်ခေတ်သစ်လက်နက်တွေကို ရန်ကုန်ဝန်းကျင် မှော်ဘီ၊ မင်္ဂလာဒုံ၊ တံတားကလေးမှာ တွေ့ဖူးတယ်ဆို ဆိုပါတယ်။ သရက်၊ အောင်လံ၊ မင်းဘူး၊ ရေနံချောင်း၊ ချောက်ဆိုတာတွေမှာလည်း တွေ့ဖူးတယ်လို့ သိရတယ်။ အဲဒါတွေအားလုံးဟာ တခြားကိစ္စဖြစ်တဲ့ သတ္တုရှာရင်း၊ အဆောက်အဦပန္နက်တွင်း တူးရင်းဆိုသလို တွေ့ကြရတာတွေမို့ တွဲဖက်ပစ္စည်းနဲ့ ပေါင်းပြီး ကျောက်ခေတ်သစ်ခလေးကို အပေါ်နိုင်ဆုံးပေါ်အောင် မဖော်နိုင်ဘဲ ရှိနေပါတယ်။

ပခုက္ကူတစ်ဖက်ကမ်းက ညောင်ဦးနယ်ထဲမှာ လက်ပံခြေပေါ် ဆည်အတွက် ဆည်မြောင်းဌာနက မြေတူးတဲ့အခါမှာလည်း ၁၉၆၆ ခုနှစ်ဦးလောက်က ကျောက်ခေတ်သစ်လက်နက်တွေ အများအစား ရပြန်ပါတယ်။ အခုဒီမှာ တချို့ပြထားပါတယ်။ အဲဒီအထဲမှာ ကျောက်ကွင်းအကြီးအသေး စုံစုံပါတယ်။ ကြယ်တံဆိပ်လို ချွန်းကိုးချွန်းရှိမယ့် ကျောက်ကွင်းလည်း ပါတယ်။ အဲဒီချွန်းကိုးချွန်းပစ္စည်းကိုတော့ ဘာသုံးမယ်လို့ ကျွန်တော်တို့ မပြောတတ်ဘူး။ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှုနဲ့ ဆိုင်လေမလား၊ ဒါမှမဟုတ်လည်း တချို့က တုတ်တံတပ်ပြီး လူရိုက်ဖို့ လက်နက်လုပ်မယ် ထင်တယ်လို့ ပြောတယ်။ ကျွန်တော်ကတော့ ဖြစ်နိုင်မယ် မထင်ဘူး။ ဒီလိုဆူးခေါင်းလက်နက်ဟာ သတ္တုခေတ်ရဲ့ လက်နက်သာ ဖြစ်တယ်။ ကျောက်ကို ဆူးခေါင်းလုပ်ပြီး ရိုက်ရင် ရိုက်တိုင်း ကျောက်သာပဲ့ကြွေကုန်မှာ မို့ လုပ်ရကျိုး မနပ်ဘူး။ ဒီလိုလက်တွေ့ အဖိုးမတန်တာကို လုပ်သုံးကြဖို့ အင်မတန်ခဲယဉ်းပါတယ်။ နောက်ကျောက်ကွင်းတွေကတော့ ၁-ကျောက်အတုံးလိုက်ကို အလယ်က အဝကျယ်၊ အလယ်သိမ်ကတော့ နှစ်ခုဆိုင်ဖောက်တဲ့ အပေါက်မျိုးနဲ့ လက်နက်ကတော့ ကြိုးတပ်ပြီး ရိုက်ခတ်ဖို့ ဖြစ်တယ်။ ၂- နောက်တစ်မျိုး ကျောက်ကွင်းကတော့ ချည်ဝင်ဒိုးခေါ်တဲ့ ကြိုးကျစ်တဲ့အခါသုံးဖို့ အလေးကွင်းဖြစ်တယ်။ ၃- နောက်တစ်မျိုး ကျောက်ကွင်းသေးသေးနဲ့ အရောင်လှလှကတော့ လက်ကောက်ပါပဲ။ ချည်ဝင်ဒိုးကို တခြားနေရာတွေမှာ ရွံ့နဲ့လုပ်တာ တွေ့ရဖူးပါတယ်။ သူက သိပ်လေးဖို့ မလိုဘူး၊ တချို့က ဒိုးမပါဘဲ တုတ်တံနဲ့ပဲ ချည်ဝင်တယ်။ အခုတွေ့ထားတာတွေက နည်းနည်းလေးမယ်။ အလယ်ပေါက်လည်း ကျယ်လွန်းတယ်။ ဒါကြောင့် ချည်ဝင်ဒိုးခေါ်ထားပေမဲ့ ဟုတ်ချင်မှလည်း ဟုတ်မယ်။ အဲဒါလေးတွေရဲ့ နမူနာတချို့ကို ဒီမှာပြထားပါတယ်။ ချင်းတွင်းအနောက်ဘက်ကမ်းမှာ ဆားထုံးဆရာ ဦးတင်မောင်ဝေရဲ့ သတင်းပေးအရ ကျွန်တော်တို့ ၁၉၆၆ ကုန်ခါနီးက ဆားလင်းကြီးမြို့ နဲ့ နှစ်မိုင်ကွာလောက်မှာရှိတဲ့ ထောက်မကုန်းကျောက်ခေတ်သစ်စခန်းကို ရောက်ပါတယ်။ မြေ ပေါ်မှာပဲ ကျောက်ခေတ်သစ်လက်နက် အများကြီး ကောက်ယူလို့

ရပါတယ်။ မန္တလေး တက္ကသိုလ် ဘူမိဗေဒဆရာ ဦးဘမော် လိုက်ပြလို့ မုံရွာနားက ကျောက်ကာမှလည်း ကျောက်ခေတ်သစ် စခန်းကို တွေ့ပါတယ်။ ဒီစခန်းနှစ်ခုကို ရှေးဟောင်းသုတေသနက တူးဖော်ပေးမယ်ဆိုရင် ကျောက်ခေတ်သစ်အကြောင်း အခုထက် ပိုသိလာလိမ့်ဦးမယ်လို့ ကျွန်တော်တို့ မျှော်လင့်နေပါတယ်။

အမရပူရ တောင်သမန်အင်းစောင်းက ကျောက်ခေတ်သစ်စခန်းကို တွေ့ရတာက တော့ တောင်လေးလုံး ဆရာတော် ဦးပညာဇောတရဲ့ ကျေးဇူးပါပဲ။ ဒီလိုတွေ့လိုက်တော့ မန္တလေးဝန်းကျင်မှာ လယ်ယာစိုက်ပျိုးရေးဟာ အရင်အနှစ် ခြောက်ထောင်လောက်ကပဲ စတယ်လို့ သိရပါတယ်။ စိုက်ပျိုးရေးအစ တောင်သမန်ကဆိုတဲ့ သဘောမျိုးနဲ့ ဦးပညာ ရေးတဲ့ ဆောင်းပါးတစ်ခုကို မကြာမီထွက်မယ့် မန္တလေးတက္ကသိုလ် နှစ်လည်စာစောင်မှာ ဖတ်ကြရပါမယ်။ ကျွန်တော်တို့မိတ်ဆွေ ဦးမောင်မောင်တင် သတင်းပေးလို့ ပုသိမ်ကြီးဘက် မှာလည်း ကျောက်ခေတ်သစ် စခန်းတစ်ခု ရှိတယ်လို့ ခန့်မှန်းရပါတယ်။ အခုထက် မြောက်ဘက်ဘက်ရင်တော့ မြစ်ကြီးနားဝန်းကျင်ကလည်း ကျောက်ခေတ်သစ်လက်နက် တွေ ရပါသေးတယ်။ အခုဒီမှာ တရုတ်နယ်စပ် သမားဒေသကရတဲ့ လက်နက်တစ်ခုကို ပြထားပါတယ်။

အရှေ့မြောက်ဘက် တရုတ်နယ်စပ် မူဆယ်မြို့နယ်၊ နမ့်ပေါ်အနီး တာလုံရွာမှာ အမင်းတပ်ကျောက် ဆောက်ပြားနှစ်ခုကို ရထားပါတယ်လို့ ပုံဆွဲပြီး အဲဒီဘက်မှာ စစ်ဆင် နေတဲ့ ဗိုလ်ကြီးအောင်မြင့်က ၃၁ ဩဂုတ်၊ ၁၉၇၀ ရက်စွဲနဲ့ ကျွန်တော့်ဆီ စာတစ်စောင် ပို့ပါတယ်။ ဗိုလ်ကြီးအောင်မြင့်က စောစော ဆားလင်းကြီးက နုလက ဥက္ကဋ္ဌပါ။ သူ့အိမ် မှာတည်းပြီး ကျွန်တော် ထောက်မကုန်း ကျောက်သစ်စခန်းကို လေ့လာခဲ့တုန်းက နေရာ အရောက် သူ့ကိုယ်တိုင် လိုက်ပို့ပေးပါတယ်။ အဲဒီကတည်းက သူ့မှာ ကျောက်လက်နက် ရှာတဲ့ဝါသနာ ပါသွားလေတော့ ကျွန်တော်တို့ကို အခုလို ကျေးဇူးပြုနိုင်တာ ဖြစ်ပါတယ်။

အခု ဒီစာတမ်းကို ရေးဖို့ စီစဉ်နေတုန်းမှာပဲ ဈေးချိုနားက ကံသာထီဆိုင်ရှင် မိတ်ဆွေ ဦးလှမင်းက ဆက်သွယ်ပြီး မိုးကုတ်ရှမ်းစုရပ်က ဦးစိုးမြင့်လာပြီး ကျောက်ခေတ် သစ်လက်နက် လေးခု ပြလာပါတယ်။ အခုဒီမှာ ပြထားပါပြီ။ ဒီလေးခုထဲက ကျောက် ပြားဟာ နမူနာအရင်က မရဖူးသေးတဲ့ လက်နက်ဖြစ်လို့ အထူးပဲ ဝမ်းသာမိပါတယ်။ ဥရောပမှာ ကျောက်ခေတ်က မြားခေါင်းနမူနာ တူးဖော်တွေ့ရှိပါတယ်။ အခုလို ပါးဟက်နဲ့ ထိပ်ချွန်မဟုတ်ဘူး။ သပ်ပုံလို နှစ်ဖက်အသွားချသွေးထားတဲ့ ကျောက်ပြားလေးပဲ ဖြစ် တယ်။ အခုမြားခေါင်းက ကျောက်ခေတ်သစ် လက်နက် ဖြစ်လေတော့ ပိုပြီးထိရောက်

တဲ့ လက်နက်သဘောမျိုး မြင်နေရပါတယ်။ ဒီလိုလေးမြား သုံးစွဲတဲ့ပညာဟာ ကျောက်
 ခေတ်ဟောင်းရဲ့ နောက်ဆုံးပိုင်းမှာပဲ ပေါ်တယ်လို့ သိရပါတယ်။ တကယ်ကတော့ စူးကို
 အဝေးနိုင်ဆုံး ပစ်လွှတ်ဖို့ တီထွင်လာရင်းပဲ ဖြစ်တယ်။ ပထမ ကျောက်စူးကို တုတ်တံ
 တပ်ပြီး ပစ်လွှတ်တယ်။ လှံရိုးကို အလယ်က လက်နဲ့ကိုင်ပြီး ပစ်တဲ့အခါ စူးသွားလုံသွား
 သက်သက်ပစ်တာထက် အများကြီး ထိရောက်တယ်ပေါ့။ ဒါပေမဲ့ နောက်တစ်ခါ လှံကို
 အရိုးအဖျားကသာ ပစ်ထုတ်နိုင်ရင် ပိုအားကောင်းမယ်ဆိုတာ သိလာကြတော့ လှံပစ်
 အဖျားမှာ ဂေါက်ပါတဲ့ တုတ်တိုပေါ်လာပါတယ်။ ဒီတုတ်တိုနဲ့ ချိတ်ပစ်ရင် လှံကို အလယ်
 က လက်နဲ့ကိုင်ပစ်ပေမဲ့ လှံဖျားက တွန်းလွှတ်တဲ့သဘောမို့ အရှိန်အင်မတန် ပြင်းထန်
 လာတာ တွေ့ရပါတယ်။ နောက်တော့ သစ်သားကိုင်းတံမှာ ကြိုးတပ်ပြီး လှံအသေးလေး
 ကို ပစ်လွှတ်ရင် အဆမတန်ပိုပြီး ထိရောက်တယ်လို့ သိလာကြလို့ ကျောက်ခေတ်ဟောင်း
 ကုန်ခါနီးမှာ လေးမြားပေါ်တယ်။ အခုမြားခေါင်းက နောက်ထပ် တိုးတက်မှုပါပဲ။ ပါးဟက်
 ပါတော့ ထိတဲ့အခါ အသားထဲစိုက်ဝင်ပြီး ပြန်ထုတ်လို့ မရတော့အောင် စီစဉ်ထားလို့ပါပဲ။
 ဒီလိုမြားခေါင်းမျိုး ပြင်သစ်မှာ တူးဖော်တွေ့ရှိဖူးပါတယ်။

ကျောက်ခေတ်သစ် လက်နက်ကို ဗမာမြေပြင်မှာ ရှာတွေ့သမျှ ပြောရရင် တစ်
 ဆယ့်လေးမျိုးလောက် ရှိပါတယ်။

၁။ ဆောက်ပြား

၂။ ဆောက်ခုံး

၃။ တူရွင်းပြား

၄။ တစည်း(ပဲကွပ်)

၅။ သပ်

၆။ ကျည်ပွေ့

၇။ ထွန်

၈။ မြေထိုးစူး လက်ကိုင်ကျောက်ကွင်း

၉။ ချည်ဝင်ဒိုး

၁၀။ အချွန်းကိုချွန်ပါတဲ့ကွင်း

၁၁။ လက်ကောက်ကျောက်ကွင်း

၁၂။ မြားခေါင်း (သပ်ပုံ)

၁၃။ ပါးဟက်ပါမြားခေါင်း

၁၄။ တံစဉ်ကျောက်သွား

လှံသွားလိုဟာမျိုး မတွေ့ရဖူးသေးပါဘူး။ ပြီးတော့ အရိုးနဲ့လုပ်တဲ့ စူး၊ ဂုံးခွနဲ့လုပ်
တဲ့ ငါးမြားချိတ်၊ အရိုးနဲ့လုပ်တဲ့ မှိန်းဆိုတာမျိုးတွေလည်း တွေ့လိမ့်ဦးမယ်လို့ မျှော်လင့်ပါ
တယ်။

အခု ကျွန်တော် ပြောခဲ့တာတွေဟာ ရှာဖွေတွေ့ရှိရသမျှ အထောက်အထားတွေနဲ့
မူတည်ပြီး ပြောခဲ့တာတွေပါပဲ။ ကျောက်ခေတ်သစ်က လူမှုအသုံးအဆောင် အတော်များများ
ရှိနေပါပြီ။ အခုလို ကျောက်လက်နက်တွေသာ ရှိတာ မဟုတ်ပါဘူး။ ဗမာမြေပြင်က
ကျောက်ခေတ်သစ်ပစ္စည်းဖြစ်တဲ့ အဝတ်အထည်၊ အလှအပတန်ဆာ၊ ကိုးကွယ်ယုံကြည်မှု
ဆိုင်ရာ ရုပ်ထုကြီးငယ်၊ အဆင်အကွက် အပြောက်အမွမ်းနဲ့ အိုးခွက်၊ လှေ၊ လှည်းဆိုတာ
မျိုးတွေ မတွေ့ဖူး၊ မမြင်ဖူးရသေးပါ။ ဒါတွေ လူထုက နီးကြားပြီး ရှာဖွေသတင်းပေးကြ
မယ်ဆိုရင် ကျောက်ခေတ်ဆိုတဲ့ အရင်အနှစ်လေးသိန်းက အရင်အနှစ် နှစ်ထောင်အထိကို
အခု ကျွန်တော် ပြောတာထက် အများကြီးစုံအောင် ချဲ့ထွင်ပြောနိုင်ဖို့ ရှိပါတယ်။

စာပေလုပ်သားအင်အားသစ်၊ မန္တလေး၊

ကြီးပွားရေးစာအုပ်တိုက်၊ ၁၉၇၁

လှစ်နှင့် မြန်မာရာဇဝင်

ပါမောက္ခ ဂျီ အိပ်ချ် လှစ်သည် မည်သည့်အခါက မြန်မာရာဇဝင်ကို စတင်လေ့လာခဲ့သည်ဟု ကျွန်တော်မသိပါ။ သို့သော် သုတေသနပြုပြီးသမျှကို **မြန်မာနိုင်ငံ သုတေသနဂျာနယ်**တွင် မှန်မှန်ရေးသား ဖော်ပြလေ့ရှိသဖြင့် ၁၉၁၆ ခုနှစ်က စသည်ဟု ဆိုရချေမည်။ ထိုနှစ်ထုတ် ဂျာနယ် အတွဲ ၆ တွင် ဆရာကြီး၏ဆောင်းပါးကို စတင်ဖတ်ရှုရပါသည်။ အနှစ် ငါးဆယ်မျှ ရှိခဲ့ပါပြီ။ ထိုနှစ်များအတွင်း၌ မြန်မာရာဇဝင် သုတေသနကို လျော့သည်မရှိ၊ တိုး၍တိုး၍သာ လေ့လာကြောင်း တွေ့ရ၏။ ယခုအခါ **ရှေးမြန်မာနိုင်ငံ** ဟူသော အမည်ဖြင့် သုတေသီတို့ မှီငြမ်းပြုစရာ ကျမ်းကြီးကျမ်းခိုင်တစ်စောင်ကို ရေးသားပြီး၍ ရုပ်ပုံပေါင်း သုံးရာကျော်ဖြင့် တခမ်းတနား ထုတ်ဝေရန် စီစဉ်ဆဲဖြစ်ပါသည်။ ထိုကျမ်းကြီးမထွက်လာမီ တိမ်မြုပ်နေသော မြန်မာရာဇဝင်ကို ဆရာကြီးက မည်မျှဖော်ထုတ်ပေးကြောင်းကို အတိအကျ သိနိုင်ကြမည် မဟုတ်သေးချေ။ သို့သော် ဆရာကြီး ရေးသားပြုစုခဲ့သမျှ ဆောင်းပါးများကို ပြန်လည် ဆန်းစစ်လျှင် ဆရာကြီး၏ ကျေးဇူး ကြီးမားပုံကို တစ်စိတ်တစ်ဒေသမျှ သိကြရအံ့ဟု စိတ်စေတနာထား၍ ဆရာစာတမ်း အစုစုကို ဖော်ပြလိုက်ပါမည်။ သို့သော် ဆရာလက်စွမ်း ကုန်စင်အောင်သိလိုပါလျှင် ယခုဆောင်းပါးတွင် ဖော်ပြသည့် စာရင်းအရ ဆရာစာတမ်းများကို ပင်ရင်းအတိုင်း ရှာဖွေလေ့လာကြရန် အထူးတိုက်တွန်းလိုပါသည်။

၁။ လက်ဝဲသုန္ဒရ ရတု။ အင်္ဂလိပ်ကဗျာဖြင့် ဘာသာပြန်ဆိုချက် (၁၉၁၆ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၆၊ အပိုင်း ၁၊ ၉-၁၇)

၂။ မြန်မာဘာသာ လေ့လာချက်။ ရွှေဇံအောင်သို့ပေးစာ။ (၁၉၁၆ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၆၊ အပိုင်း ၃၊ ၁၉၁-၂)

၃။ ပုဂံစေတီပုထိုးများအကြောင်း။ (၁၉၁၈ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၈၊ အပိုင်း ၃၊ ၁၈၉၊ ၉၈၊ ရုပ်ပုံ ၄ ပုံပါသည်) ပုဂံအဆောက်အအုံကို မြင်ရခြင်းဖြင့် ပုဂံယဉ်ကျေးမှုကို ဆရာကြီးစိတ်၌ များစွာ အံ့ဩချီးကျူးခြင်း ဖြစ်မိကြောင်း ဤဆောင်းပါးက သက်သေခံလျက်ရှိသည်။ ဗိသုကာဆရာသည် မိမိတည်ဆောက်သောစေတီကို မြင့်မားသော အဆင်းသဏ္ဌာန်ရအောင် ကြိုးစားခဲ့၏။ သို့သော် အတွင်း အဆင်အပြင် ဟာလွန်းသည်ဟု ဝေဖန်သည်။ ပုဂံဘုရားနှင့် ဥရောပမြောက်ပိုင်း ဂိုသစ်ဘုရားကျောင်းများ အထူးဆင်သည်ဟု ဆိုပြန်သည်။ ဆင့်ကဲဆင့်ကဲ မြင့်တက်သွားပုံကို လည်မော့၍ မျက်စိတစ်ဆုံး ကြည့်ရသည်။ ဖိနပ်တော်မှစ၍ ဖောင်းရစ် ဖောင်းလိပ်တို့တွင် ကြားရိုးကြာစွယ်တို့ ရစ်ပတ်လိမ်ယုက်လျက် ရှုမငြီးအောင် အပြောက်အကွက်ဖော်ကာ မြင့်မားကျော်တက်၍ ဖူးပွင့်ဟန်ကို မြင်ရပါသည်ဟုဆို၏။ အထက်မှမိုး၍နေပုံကို ထင်ရှားအောင် (က) အတွင်းအပြင် မုခ်ချွန်းကို သုံးသည်။ (ခ) တံခါးနှင့် ပြတင်းပေါက်တိုင်း၌ ပေါင်းကူးတွင် အလျှံပြောင်ပြောင်တောက်သော မီးညွန့်များသဖွယ် ခိုမြီးထောင်သည်။ (ဂ) ပစ္စယာအဆင့်ဆင့်တွင် စေတီငယ်ရံသည်။ အထက်စေတီကြီးကား ဟိန္ဒူပုံစံမှ ဆင်းသက်လာသော ခေါင်းလောင်းပုံ ဖြစ်၍ အောက်ခံ လေးထောင့်ပုံကို အထက်ပိုင်းအောင် ဖြေယူရာ၌ အလွန် ပြေပြစ်တင့်တယ်၏။ အထွတ်တွင် ထီးဆောင်းသည်မှာလည်း ထူးခြားအောင် ညီညွတ်၍ အဆင်ပြေလှသည်။ စာနှင့်ရေးသည်ထက် ရုပ်ပုံဖြင့် ပြရလျှင် ပို၍ ထင်ရှားချေမည်ဟု ထီးလိုမင်းလိုမှ အင်္ဂတေပန်းနှင့် ဖောင်းရစ်ဖောင်းလိပ် ပစ္စယာဆင့်ပုံ၊ ကျောက်ကူးဥမင်မှ ပစ္စယာဆင့်ပုံ၊ ဂေါတော့ပလ္လင် အထက်စေတီနှင့် အရန်စေတီပုံနှင့် သဗ္ဗညု တံခါးပေါက်ပုံတို့ကို ရေးဆွဲဖော်ပြထား၏။

၄။ ရွှေကျွန်းဆွယ်ကဗျာ။ (၁၉၁၈ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၈၊ အပိုင်း ၃၊ ၁၉၆-၈၊ ဂါဒီယန် အတွဲ ၁၊ အပိုင်း ၄၊ ၉-၁၀)

၅။ မြန်မာနိုင်ငံ အရည်းနှင့် မြောက်ပိုင်းဗုဒ္ဓဘာသာ ဆောင်းပါးဝေဖန်ချက်။ (၁၉၁၅-၁၆ ရှေးဟောင်းသုတေသန အစီရင်ခံစာ။ ၁၉၁၉ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၉၊ အပိုင်း ၁၊ ၅၃-၆) မူလ ဆောင်းပါးရေးသော ပါမောက္ခ ဒုဂျင်ဆဲက အနိရုဒ္ဓတိုင်အောင် မြန်မာ

သာသနာဝင်ကို မှန်နန်းအတိုင်း ဖော်ပြ၍ အများအယူရှိသကဲ့သို့ပင် အနိရုဒ္ဓက အရည်းများကို နှိမ်နင်းခဲ့ကြောင်း ရေး၏။ အရည်းဟူသည် ခြောက်ရာစုလောက်က ဘင်္ဂလား (သို့မဟုတ်) မြောက်အိန္ဒိယမှ ပုဂံသို့ ရောက်လာသော မြောက်ပိုင်းဗုဒ္ဓဘာသာဂိုဏ်း ဖြစ်မည်ဟု ဆို၏။ သို့သော် ဆရာလုစ်က ပုဂံ အရှေ့လေးမိုင်ကွာရှိ မင်းနန်သူရွာတွင် နံရံဆေးရေးပန်းချီလက်ရာ မြောက်မြားစွာ ကျန်ရှိနေသည်ကိုညွှန်းလျက် ၎င်းတို့၏ပုံစံ၊ ရေးနည်းနှင့် ယခုတိုင် အကောင်းပကတိ ကျန်ရှိနေခြင်းတို့တွင် ပုဂံရှိ အခြားလက်ရာများထက် သာလွန်ကြောင်း ဖော်ပြ၏။ ထိုအရပ်များ၌ တစ်ခါတစ်ရံ ကြမ်းတမ်းသော စရိုက်ကို မြင်တွေ့နေရသဖြင့် စိတ်မကောင်းလေဟန် ခုရှိုင်းဆဲက ရေးခဲ့၏။ ဆရာလုစ်ကမူ ထိုကြမ်းသည်ဟု ထင်ရသော အရပ်များကို ယခုလောက် အလေးဂရုထား၍ ဖော်ပြနေရန် မလိုဟု ထင်သည်။ ခုရှိုင်းဆဲက ဤအရပ်များကို တစ်ဆယ့်နှစ်ရာစဉ်က ရေးဆွဲခဲ့ခြင်း ဖြစ်မည်ဟု အချိန်ကာလသတ်မှတ်သည်မှာလည်း စောလွန်းလှပါသည်ဟု ဆို၏။

၆။ ပုဂံဂူငယ်များအကြောင်း။ (၁၉၂၀ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၁၀၊ အပိုင်း ၂၊ ၄၁-၈) အကြမ်းအားဖြင့် (က) တိုင်ရှည်နှင့် စင်္ကြံပတ်လည်တစ်မျိုး၊ (ခ) လိုဏ်သဏ္ဌာန်တစ်မျိုး ဟူ၍ နှစ်မျိုးနှစ်စားရှိပါသည်။ သရေခေတ္တရာမှ လေးမျက်နှာနှင့် ဘဲဘဲဘုရားများမှ အသီးသီး အဆိုပါနှစ်မျိုး ဆင်းသက်လာသည်ဟု ယူဆနိုင်သည်။ ပျူပုံစံတွင် တိုင်ရှည်နှင့် စင်္ကြံပတ်လည်ထား၍ မုခ်ဦးတန်ဆောင်း တွဲလိုက်ခြင်းဖြင့် သမ္ဘူလနှင့် ရွှေကူကဲ့သို့ ကူးဘုရားများ ဖြစ်ပေါ်လာကြ၏။ အပြင်ဘက်၌ စေတီပုထိုးများမှာလိုပင် မြင့်သည်ထက် မြင့်အောင် ကြံစည်တည်ဆောက်ကြ၏။ အထက်စေတီကို မူလလေးထောင့် ရိုးရိုးပုံစံမှ အဝိုင်းဖော်၍ ခေါင်းလောင်းပုံ ပေါ်စေခဲ့၏။ တစ်ထပ်တိုက်သာ ဆောက်မြဲဖြစ်၍ အတွင်း၌ အထူးကောင်းမွန်လှပသော အပြောက်အမွမ်းများ ခြယ်လှယ်၍ထားပါသည်။ ခြူးပန်း ခြူးနွယ်တို့ကို များစွာ ခမ်းနားတင့်တယ်အောင် အသေးစိတ်ဖော်ပြ၍ အနွယ်အလိပ်များ အထဲမှ ဘီလူးနဂါး၊ မကန်းတို့ မြူးထူးဟန်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ စင်စစ်အားဖြင့် ပန်းလည်းဘီလူး၊ ဘီလူးလည်းပန်းဟု ဆိုရလောက်အောင် အယှက်အတင် သိပ်သည်း၏။ အနွယ်အညွန့်လျှင် နှာမောင်း၊ အကိုင်းအခက်လျှင် အရိုး၊ အရွက်အလက်လျှင် သွားကျဲကျဲ မျက်လုံးပြဲပြဲ မြင်ကြရပါသည်။ ပန်းချီဆရာသည် စိတ်ကူးယဉ်ယဉ်ဖြင့် မျဉ်းတစ်ကြောင်း ဆွဲရုံနှင့် မျိုးမည်သဏ္ဌာန်ကွဲပြားသော ရုပ်အမျိုးမျိုးမြင်သာအောင် ရေးဆွဲနိုင်၏။ သို့သော် ခန်းမအလယ်မှ ဆင်းတုတော်၏ သပ္ပာယ်ခြင်းကို ဖုံးအုပ်သွားလေအောင် မည်သည့်နေရာတွင်မှ အကဲအပိုရေးခြယ်ထားခြင်း မရှိပါ။ ငါးရဲ့ငါးဆယ် ဇာတ်ကွက်များကိုပင် အတန်း

လိုက်ရေးခဲ့သဖြင့် တစ်ကွက်လျှင် တစ်မျိုးရေးသော်လည်း တစ်နံရံလုံးကြည့်မှ ကားတစ်ကားကြည့်၍ ပြီးသည်ဟူသော သဘောဆောင်လျက်ရှိသည်။ အသေးစိတ်အားဖြင့် ကဿပ၊ ဂူ ၂၈၉၊ ကူ ၃၅၆၊ သမ္ဘူလ၊ ဘုရားသုံးဆူ၊ နန္ဒမညာ၊ သရေပစ္စယာတစ်ဝိုက်မှ ဂူငယ်များ၊ ဝိနည်းဓိုရ်၊ ကုသ၊ အဓိဋ္ဌာန်၊ မလောင်ပြစ်၊ ရွှေဂူတို့ ဖော်ပြ၏။ ရွှေဂူမှာ သေးသော်လည်း အောက်ခံခုံမြင့်မြင့်ပေါ်တွင် တည်ဆောက်ထားသဖြင့် မြင့်မားကြီးကျယ်သည်ဟု ထင်ရ၏။ သဗ္ဗညု လက်ရာမျိုး၏ အငယ်စားဟု ဆိုရပေမည်။ ဆရာလုစ်က ချစ်စဖွယ်စာဖြင့် ရေးစွမ်းသလို ခြူးပန်းခြူးနွယ်တို့ကို ဆရာဦးဘဉာဏ်က ပန်းချီဆွဲ၍ ထည့်လိုက်၏။ အဆုံးသတ်တွင် ဆရာလုစ်က ဖော်ပြပါ ဂူငယ်တို့ကို အထူးဂရုပြု၍ သန့်ရှင်းအောင် သုတ်သင်လိုက်လျှင် မြန်မာတို့ ဂုဏ်ယူစရာ ပန်းချီခန်းမကြီးများ ဖြစ်လာ၍ ခေတ်ချင်းတူလျှင် ဥရောပလက်ရာထက် မြန်မာကသာကြောင်း ကောင်းစွာတွေ့ရမည်ဟု ရေးခဲ့၏။ သို့သော် ပျက်စီး၍လိုက်သဖြင့် အလျင်အမြန် ထိန်းသိမ်းစောင့်ရှောက် ရန် လိုပါသည်။ ပုံတူများလည်း ကူးထားရန်လိုသည်။ (ပုံတူကူးသူသည် တွေ့သည့်အတိုင်း ကူးရန်လိုသော်လည်း ရှေးလက်ရာသဘောအဓိပ္ပာယ်ကို နားလည်သော ပန်းချီကောင်း ဖြစ်ရခြေမည်) ဤသို့ဆောင်ရွက်ဖြစ်လျှင် မြန်မာပန်းချီမှုတွင် ယခုလို ပျက်စီးဆုတ်ယုတ်နေသည်မှ ပြန်လည် ဆန်းသစ်တိုးတက်လာရန် မျှော်လင့်ချက်ရှိသေး၏ဟု တိုက်တွန်း ရေးသားခဲ့ပါသည်။

၇။ ပုဂံ ရွှေဂူကြီး ကျောက်စာ။ (အေဒီ-၁၁၄၁)၊ (၁၉၂၀ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၁၀၊ အပိုင်း ၂၊ ၆၇-၇၄) ဤကျောက်စာကို အက္ခရာလှယ်သူမှာ ပါမောက္ခဖေမောင်တင်ဖြစ်၍ အင်္ဂလိပ်ကဗျာဖြင့် ဘာသာပြန်သူမှာ ဆရာလုစ် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုစဉ်က ကျောက်စာ၏ ရက်စွဲကို အေဒီ ၁၁၄၁ ဟု ဖော်ပြခဲ့သော်လည်း အေဒီ ၁၁၃၁ ခုနှစ်သာ အမှန်ဖြစ်ကြောင်း ၁၉၃၂ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၂၂၊ အပိုင်း ၃၊ ၁၅၁ တွင် ပြင်ဆင်ခဲ့ပါသည်။

၈။ မောင်ဂန္ထန္တရ ဗဟုသုတ၏ ကဗျာ စရိယကဝိဝံသ စာတမ်း ခေါ် မြန်မာစာဆိုတို့အကြောင်းကို ဦးဘကျားနှင့် တွဲ၍ ဆရာလုစ် ဘာသာပြန်ခဲ့သည်။ (၁၉၂၀ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၁၀၊ အပိုင်း ၃၊ ၁၃၇-၅၄)

၉။ စံရွှေပု၏ လိပ်ကမ္ဘာမ ဝတ္ထုတွင်ပါသော ကဗျာဘာသာပြန်။

၁၀။ ပါမောက္ခ ဖေမောင်တင်နှင့်တွဲ၍ တကောင်းရာဇဝင် ဘာသာပြန်။ (၁၉၂၁ ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၁၁၊ အပိုင်း ၁၊ ၂၉-၅၄)

၁၁။ ဒုဂ္ဂိုလ်ဆဲ၏ ဖိုးဝန်းတောင် ကျောက်ကူများအကြောင်း စာတမ်းဝေဖန်ချက်။

(၁၉၁၄-၁၅ **ရှေးဟောင်းသုတေသနအစီရင်ခံစာ**၊ ၁၉၂၁ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၁၊ အပိုင်း ၁၊ ၅၇-၉) ချင်းတွင်းမြစ် အနောက်ဘက်၊ ဖိုးဝန်းတောင်ရိုးတွင် မုံရွာမှကားနှင့်သွားသော် ၂၅ မိုင်အကွာ၌ အဆိုပါကျောက်ဂူများ ရှိပါသည်။ ထိုဂူတို့၏ ထူးခြားဟန်မှာ (က) ကျောက်တောင်ပကတိကို ထွင်းဖောက်၍ ပလ္လင်ဆင်းတုတော်မှအစ အားလုံး တစ်သားတည်းဖြစ်ခြင်းနှင့် (ခ) ကျောက်စာ ရေးထိုးမထားခြင်းတို့ဖြစ်သည်ဟု မူလဆောင်းပါးရေးသော ဒူရှိုင်ဆဲက ဖော်ပြ၏။ ယင်းနှစ်ချက်ကိုထောက်၍ ပျူတို့လက်ရာဖြစ်အံ့ထင်သည်ဟု ဆိုပြန်၏။ သို့သော် ဆရာလုစ်က တံခါးပေါက်တို့၌ နှောင်းခေတ်ဓလေ့ဖြစ်သော ခြူးနွယ် ခြူးလိမ်များ မြင်တွေ့နေရသဖြင့် ပျူခေတ်က မဟုတ်တန်ရာဟု ယူချင်သည်။ ထိုထက် ဂူတိုင်းမှာပင် ပုဂံခေတ် လက်ရာမျိုးပင် မပါ။ အဆန်းတကြယ် စီမံထားသည်မှန်သော်လည်း လှပတင့်တယ်သည်ဟု မဆိုနိုင်။ မြန်မာတို့ ကျောက်သားကို ထွင်းထုတတ်သော်လည်း သပ်ရပ်ကောင်းမွန်အောင် မလုပ်တတ်ကြောင်း တွေ့ရသဖြင့် အံ့သြမိသည်ဟု ဝေဖန်ခဲ့၏။

၁၂။ တော်စိန်ခို၏ အမရပူရ စကားကျောင်းများအကြောင်း စာတမ်းဝေဖန်ချက်။

(၁၉၁၄-၁၅ **ရှေးဟောင်းသုတေသန နှစ်လည်အစီရင်ခံစာ**၊ ၁၉၂၁ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၁၊ အပိုင်း ၁၊ ၅၇-၉) လွန်ခဲ့သည့် တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုတွင်းက မယ်တော်ကျောင်းနှင့် သမီးတော်ကျောင်းဟူ၍ ကျောင်းနှစ်ကျောင်းရှိခဲ့ရာ ၁၈၅၅ ခုရေး၊ ဟင်နရီယူလ်၏ မှတ်တမ်း၌ အသေးစိတ်ဖော်ပြဖူးသည်ကို တော်စိန်ခိုကတစ်ဆင့် ကူးယူဖော်ပြလျက် ဟိယန်စန်၏ ခုနစ်ရာစု နာလန္ဒကျောင်းဖော်ပြချက်နှင့် နှိုင်းယှဉ်၍လည်း ပြသည်။ အံ့သြဖွယ်ကောင်းလောက်အောင် တူညီချက်များ ရှိပါ၏။ ဆရာလုစ်က စကားကျောင်းများကို အလွယ်တကူ သွားနိုင်သည်။ လှသည်။ သို့သော် ပျက်စီးယိုယွင်းစပြုပြီဖြစ်၍ မြန်မြန်သွားကြည့်ကြရန် တိုက်တွန်း၏။ ထို့ပြင် ဖိနပ်ချွတ်ရမည်ဖြစ်၍ အရောက်အပေါက်နည်းကြမည်ကို ဝမ်းနည်းကြောင်း ဖော်ပြသည်။ ဖိနပ်ချွတ်ရန် ဝန်မလေးသူတို့ သွားရောက်ကြပါလျှင် သမီးတော်ကျောင်းတွင်အပြင် ဆင်ပြင်ပုံကိုအလေးထား၍ မယ်တော်ကျောင်း၌ အတွင်းဆင်ပြင် ပုံကို အလေးထားကာ လေ့လာပါဟုမှာပြန်သည်။ မယ်တော်ကျောင်းတွင် မြန်မာမှန်စီ ရွှေချလက်ရာ အကောင်းဆုံးရှိ၏။ မြန်မာတစ်ခွင်၌ အတင့်တယ် အကောင်းဆုံးကျောင်းများ ဖြစ်၏။ အံ့သြ၍ မကုန်နိုင်လောက်အောင် လှပသော သစ်သားပန်းပုနှင့် မှန်စီရွှေချတို့မှာ အနည်းနှင့်အများ ပျက်စီးနေပြီဖြစ်သဖြင့် ယခုအခါ တတ်စွမ်းသမျှ ကယ်ဆယ်ရေးကား ဓာတ်ပုံရိုက်ယူရန်သာ ရှိတော့ကြောင်း ဝမ်းနည်းဖွယ်ဖော်ပြသည်။

၁၃။ **ယိုးဒယားသင်းဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၅၊ ၈၊ ၁၁၊ ၁၂ နှင့် ၁၃ ဝေဖန်ချက်။ အဆိုပါ **ဂျာနယ်**များ၌ ဖရာဖရိုင်စွန်ဆရက် (ဦးအောင်သိန်း)က တစ်ဆယ့်ခြောက်ရာစုမှ တစ်ဆယ့်ကိုးရာစုအထိ မြန်မာနှင့်ယိုးဒယား စစ်ပွဲများကို **မှန်နန်း**မှထုတ်၍ အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်ခဲ့သည်။ တစ်အုပ်တည်းပေါင်း၍ ထုတ်နိုင်လျှင် ကောင်းမည်ဟု အကြံပေး၏။ ဘုရင့်နောင်ကို အထင်မကြီး။ တိုင်းပြည်ကိုစည်းလုံးရန် တာဝန်ရှိလျက် မစည်းရုံး။ ယိုးဒယား ယဉ်ကျေးမှုကို ဖျက်ဆီး၍ မြန်မာယဉ်ကျေးမှုတွင်လည်း ဘာမျှမည်မည်ရရ မဖြည့်စွက်ခဲ့ဟု အထင်ရှိသည်။ မည်သည့်နိုင်ငံတွင်မှ မြန်မာနိုင်ငံကဲ့သို့ လူစွမ်းကောင်းကြောင့် ဒုက္ခရောက်ပုံမျိုး မတွေ့ဖူးပါဟူ၍ နိဂုံးချုပ်ဝေဖန်ခဲ့သည်။

၁၄။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းသို့ ကမ္ဘောဇတိုင်းသားတို့ ဝင်ရောက်နှောင့်ယှက်ဖူးသလော။ မြန်မာတလိုင်းရာဇဝင်တို့ နှိုင်းယှဉ်လေ့လာချက်။ (၁၉၂၂ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၂၊ အပိုင်း ၁၊ ၃၉-၄၅)။ အာ၊ ဟာလီဒေးပေးသော အချက်အလက်တို့ကို စိစစ်၍ ဤဆောင်းပါးကို ရေးခဲ့ပါသည်။ တစ်ဆယ့်တစ်ရာစုဦး၌ သထုံဘုရင် ဥဒိန္နကို ကျွမ်းများ လာရောက်နှောင့်ယှက်ရာ ပုဂံမှ စစ်ကူတောင်းလျှင် လူလေးယောက်လာ၏ဟု မွန်ရာဇဝင် **ရာဇဓိရတ်**တွင်လာ၏။ ပဲခူးနှင့်သထုံ လွဲသည်မှတစ်ပါး **မှန်နန်း**နှင့် မခြားလှ။ တွင်းသင်း **ရာဇဝင်သစ်**၌ ကျွမ်းလာချိန်နှင့် သထုံပျက်ချိန် တိုက်ဆိုင်၏။ **မှန်နန်း**ကမူ အနိရုဒ္ဓ နန်းသက်ဆုံးခါနီးတွင် လာသည်ဟုဆိုသည်။ ထို့ကြောင့် ပြဿနာကား (က) ကျွမ်းခေါ် ဂျွမ်းများသည် ကမ္ဘောဇတိုင်းသားများ ဟုတ် မဟုတ်။ (ခ) လာရောက်တိုက်ခိုက်သည်မှာ (ပဲခူး) ပရီးဖြစ်မည်၊ သထုံဖြစ်မည်။ (ဂ) အနိရုဒ္ဓ နန်းတက်စတွင် လာ၍တိုက်သည်၊ (သို့မဟုတ်) နန်းသက်ကုန်ချိန်တွင် လာသည်တို့ကို စစ်ဆေးရချေမည်။ အတိအကျ အဖြေရနိုင်မည်မထင်။ သို့သော် ဆရာလုတ်က လောပုရီအနီးအပါးနေ ကမ္ဘောဇအဆက်အနွယ်လူမျိုးတို့သည် သထုံကို လာရောက်နှောင့်ယှက်ရာ ပဲခူးကစ၍ တိုက်မည်။ မြေခွေးနှစ်ကောင် ရန်ပွဲကို ဖြေလှည့်ပါဟု ခြင်္သေ့မင်းကိုပင့်ခေါ်ရာ နှစ်ကောင်စလုံးကို စားပစ်ခြင်းဖြင့် ရန်ပွဲကို အဆုံးသတ်ပေးပုံမျိုး အနိရုဒ္ဓဆောင်ရွက်ခဲ့သည်ဟု ထင်ကြောင်း ရေးသည်။

၁၅။ ဗန္ဓကာတိုက် မှတ်တမ်း အတွဲ ၃၊ အပိုင်း ၁ နှင့် ၂ ဝေဖန်ချက်။ (၁၉၂၂ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၂၊ အပိုင်း ၁၊ ၅၇-၈)

၁၆။ ရူပ ခေါ် အရှေ့တိုင်း အနုပညာဂျာနယ်၊ အမှတ် ၁ မှ ၁၀ အထိ ဝေဖန်ချက်။ (၁၉၂၂ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၂၊ အပိုင်း ၁၊ ၅၈-၆၀)

၁၇။ ရွှင်ရယ်အေရှတစ်အသင်း (မလေးသင်းခွဲ) ဂျာနယ်အမှတ် ၈၅၊ ၁၉၂၂ ခု၊ မတ်လ၊ ဝေဖန်ချက် (၁၉၂၂ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၂၊ အပိုင်း ၁၊ ၆၂-၂)

၁၈။ ဂျာနယ် အေရှတစ်စာစဉ် ၁၁၊ အတွဲ ၂၀၊ အမှတ် ၁ နှင့် ၂။ ၁၉၂၂ ဇူလိုင် နှင့် ဒီဇင်ဘာဝေဖန်ချက်။ (၁၉၂၃ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၃၊ အပိုင်း ၁၊ ၆၂-၄) ဤတွင် အမ်ဂျီဗာရန်၏ အရှေ့တောင်အာရှရှိ ယခင်နှင့်ယခု မြို့ရွာနယ်ပယ်များကို နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြ ထားပုံ အားလုံးကို လက်ခံနိုင်မည်မဟုတ်ဟု ဆရာလုစ်က ဆို၏။ မိချင်ဟူသည် ပင်လယ် ကမ်းရိုးရှိ၍ စစ်တောင်းမြစ်ဝ၌ ရှိမည်ထင်သည်။ မြန်မာရာဇဝင်တစ်လျှောက်၌လည်း အညာနှင့်အောက်ပြည် တိုက်ခိုက်မြဲဖြစ်၏။ ဤသို့အားဖြင့် နှစ်ဖက်စလုံး အကျိုး ဆုတ်ယုတ်ရသည်ဟု ဆရာလုစ်က ရေးသည်။

၁၉။ ရွှင်ရယ် အေရှတစ်အသင်းဂျာနယ်၊ ၁၉၂၂ လေးတွဲနှင့် ၁၉၂၃ သုံးတွဲ ဝေဖန်ချက်။ (၁၉၂၃ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၃၊ အပိုင်း ၂၊ ၁၅၇-၉)

၂၀။ တရုတ်မင်းဆက်နှင့် မင်းဆက်ရာဇဝင်စာရင်း။ ဖုကန်တုလု။ တန် (အေဒီ- ၉၇-၁၃၂) နှင့် ငဲလော။ မြန်မာ့အိမ်နီးချင်းနိုင်ငံများ။ (၁၉၂၄ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၄၊ အပိုင်း ၂၊ ၈၇-၂၀၅) ဂျာနယ်တစ်စောင်လုံး တရုတ်မှတ်တမ်း ဘာသာပြန်များသာပါသည်။ ဂျာနယ်အယ်ဒီတာ ဆရာလုစ်က ယခုဂျာနယ်၏ ရည်ရွယ်ချက်မှာ မြန်မာမှုသုတေသီတို့ကို မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ဆိုင်သော အကြောင်းအရာများစွာကို တရုတ်ရာဇဝင်နှင့် စာပေတို့၌ အမြောက်အမြား တွေ့နိုင်ကြောင်း အမှတ်ရလျက် လေ့လာကြပါဟု နှိုးဆော်ရန်ဖြစ်သည်ဟု ဆို၏။ ၁၉၀၄ ခုနှစ်လောက်ကပင် ဆရာကြီးပေလီယိုသည် **ပြင်သစ်အရှေ့တိုင်း ကျောင်း စာတမ်း**၊ အတွဲ ၄ ၌ စာမျက်နှာ ၃၀၀ ခန့်ပါသော လမ်းနှစ်သွယ်ဟူသော ဆောင်းပါးကို နိုင်ငံရေးကျနစွာ ရေးသားခဲ့၏။ အဆိုပါဆောင်းပါးကား မြန်မာနိုင်ငံသာမက အရှေ့တောင် အာရှတစ်ခုလုံးအတွက် များစွာအသုံးဝင်သည်။ သုတေသန အဆောက်အအုံ ကို ဆက်၍ တည်ဆောက်ရန် ကျောက်ခုံပင်ဖြစ်တော့သည်။ သို့သော် ပြင်သစ်ဘာသာဖြင့် ပြုစုခဲ့သဖြင့် အများအကျိုးရှိစေရန် မြန်မာနိုင်ငံနှင့်ဆိုင်သမျှ စာမျက်နှာငါးဆယ်ခန့်ကို အင်္ဂလိပ်ဘာသာ ပြန်လိုက်ပါသည်။ ဤမျှအဖိုးတန်သော စာတမ်းမျိုးကို ယခု အနှစ် နှစ်ဆယ်ကြာမှ အလေးဂရုပြုနိုင်တော့သဖြင့် ရှက်ဖွယ်ပင်ဖြစ်ပါကြောင်း ဝန်ခံရှာ၏။ (ဆရာကြီးလုစ်ရေးသမျှ အဖိုးတန်ဆောင်းပါးတို့ကို ယခုအနှစ်လေးဆယ်အတွင်း မြန်မာ မပြန်ဖြစ်သေးသည်မှာ လည်း ရှက်ဖွယ်ပင် ဖြစ်ပါသည်။)

၂၁။ မြန်မာနိုင်ငံသို့ တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစုက တရုတ်များကျူးကျော်လာပုံ။ (၁၉၂၅

ဂျာနယ်၊ အတွဲ ၁၅၊ အပိုင်း ၂၊ ၁၁၈-၂၈) ပုဂံ မပျက်မီက မြန်မာနိုင်ငံအကြောင်း တရုတ်မှတ်တမ်း အလွန်နည်းသော်လည်း ပုဂံပျက်ပြီးနောက် အလွန်များ၍လာပါသည်။ ထိုမျှများပြားသော မှတ်တမ်းတို့ကို စိစစ်ပြီးလျှင် ရှုပ်ထွေးလှသော အဝခေတ်ရာဇဝင်ကို အသစ်ပြန်၍ ရေးရလိမ့်မည်ဟု ရဲဝံ့စွာ ပြောနိုင်ပါသည်ဟု ဆရာလုစ်က ဆို၏။ ယခု တစ်ဆယ့်ရှစ်ရာစု ရန်ပွဲအတွက် **ကုန်းဘောင်ဆက်**မှ ဆိုင်ရာအပိုင်းကိုလည်းကောင်း၊

ရှန်ဗုကျိ ခေါ် တပ်မတော်မှတ်တမ်း၊ **တုန်ဟွာ** ခေါ် ရွှေနန်းတော်မှတ်တမ်း၊ **ကျန်ဖြန်ကျိ ဝင်** နေ့စဉ်မှတ်တမ်း၊ **ပုကုန်ကျိရှန်** ခေါ် ကျောင်ယီ၏ မှတ်တမ်းတို့ကိုလည်းကောင်း မှီငြမ်းပြုပါသည်။ တရုတ်က ဘာကြောင့် စစ်ပြုသည်ဟု မြန်မာတို့ အမှန်သိဟန်မတူ။ မြန်မာက ပြောသော အကြောင်းနှစ်မျိုးကို တရုတ်က အသိအမှတ်မပြု။ အကြောင်းရင်း အစစ်ကား တရုတ်လက်အောက်ခံ နယ်စပ်စော်ဘွားတို့ထံမှ မြန်မာကဆက်ကြေးကောက်ခံ သောကြောင့် ဖြစ်ရ၏။ စစ်ပြုလာသော တရုတ်အင်အားကို တစ်ရာလာလျှင် တစ်ထောင် လာသည်ဟု မြန်မာက သုညတစ်လုံး ပိုလေ့ရှိသည်ဟု ဂျီအီး ဟာဗေးက ဆို၏။ ဆရာလုစ် က သုညတစ်လုံးထက် ပိုကောင်း၏ဟု ဆိုသည်။

၂၂။ ရှမ်းပြည်တောင်ပိုင်း လောက်ဆောက်ရှိ ဘုရားဟောင်းတစ်ဆူ။ (၁၉၂၈ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၁၈၊ အပိုင်း ၂၊ ၆၉-၇၀၊ ပုံ သုံးပုံပါသည်) ညောင်ရွှေမြောက်ဘက် မိုင် ၄၀ ခန့်တွင်ရှိသော လောက်ဆောက်၌ ဆရာလုစ်သည် အပျက်အစီးများခြံရံလျက် ရွှေဥမင်ဘုရား၌ တံခါးအထက် ပေါင်းကူးတွင် ခိုဦးထောင်ပုံကို ပုဂံလက်ရာအတိုင်း တအံ့တဩ တွေ့ရပုံကို ဖော်ပြ၏။ ကျောက်စာအမှတ်အသား မရှိသော်လည်း ပုဂံမင်းတို့ အရှေ့သို့ ဤဒေသတိုင်အောင် ဩဇာပြန့်သည်ဟု ယူသော် ရကောင်း၏ဟု ဆိုသည်။

၂၃။ ပျူတို့အမည် (၁၉၂၃ **ဂျာနယ်**၊ အတွဲ ၂၂၊ အပိုင်း ၂၊ ၉၀) ရှေးမြန်မာစာ၌ ပျူကို ရရစ်နှင့်မရေး၊ ယပင့်နှင့်သာ ရေး၏။ တရုတ်က မြောင်ဟုခေါ်၏။ **ထန်ရာဇဝင် သစ်**၌ ပျူတို့သည် မိမိတို့အမျိုးကို **ထုလောကျူ**ဟု ခေါ်လျက် ဂျာဗာအမျိုးသားတို့က **ထုလီချီ** ဟု ခေါ်သည်။ ထိုကြောင့် ဆရာလုစ်က (က) မြန်မာနိုင်ငံ မြောက်ဘက်နေလူမျိုး တို့က မြန်မာတို့ခေါ်ပုံမျိုးဖြစ်သော ပျူနှင့်ဆင်ဆင်တူသည့် အမည်များဖြင့် ထိုလူမျိုးကို ခေါ်ဝေါ်လျက် (ခ) ပျူတို့ကိုယ်တိုင်က မိမိအမျိုးကို **ထုလ်စု**ဟု ခေါ်၍ ထိုအမည်မျိုး ဖြင့်ပင် မြန်မာနိုင်ငံတောင်ဘက်နေ လူမျိုးတို့က ခေါ်သည်ဟု ယူဆ၏။ ထိုကြောင့် ကျန်စစ်သား၏ (အေဒီ-၁၁၀၁) နန်းတော်ကျောက်စာ၌ပါသော **တိရ်စုလ်**လူမျိုးကား မွန်ဘာသာဖြင့်ခေါ်သော ပျူပင်ဖြစ်မည် ခန့်မှန်းသည်။